

SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas vārdā

Rīgā 2025. gada 20. maijā

lietā Nr. 2024-20-01

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētāja Irēna Kucina, tiesneši Anita Rodiņa, Jānis Neimanis, Jautrīte Briede, Veronika Krūmiņa, Mārtiņš Mits un Juris Juriss,

pēc Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes pieteikuma, pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 7. punktu, 19. panta pirmo daļu un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2025. gada 22. aprīļa tiesas sēdē izskatīja lietu

“Par Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes atlaišanas likuma 1. un 4. panta un Pašvaldības domes vēlēšanu likuma 1. panta trešās daļas 2. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 101. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. 1994. gada 13. janvārī Saeima pieņēma Pilsētas domes, rajona padomes un pagasta padomes vēlēšanu likumu. Likuma nosaukums vairākkārt tika grozīts. No 2009. gada 1. jūlija līdz 2021. gada 14. janvārim likuma nosaukums bija šāds: “Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likums”. Ar 2019. gada 19. decembra likumu “Grozījumi Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likumā” Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likuma 1. pants tika papildināts ar trešo daļu, kura noteica: “Ja Saeima ir pieņēmusi likumu

par domes atlaišanu un līdz kārtējām domes vēlēšanām ir palikuši mazāk nekā deviņi mēneši, jaunas domes vēlēšanas nenotiek un līdz kārtējām domes vēlēšanām darbojas pagaidu administrācija.”

Kopš 2021. gada 15. janvāra likuma nosaukums ir šāds: “Pašvaldības domes vēlēšanu likums”. Ar 2024. gada 20. jūnija likumu “Grozījumi Pašvaldības domes vēlēšanu likumā”, kas stājas spēkā 2024. gada 2. jūlijā, Pašvaldības domes vēlēšanu likuma 1. panta trešā daļa izteikta jaunā redakcijā, tās 2. punktā nosakot, ka jaunas domes vēlēšanas nenotiek un līdz kārtējām domes vēlēšanām darbojas pagaidu administrācija, ja Saeima ir pieņēmusi likumu par domes atlaišanu un līdz kārtējām domes vēlēšanām ir palikuši vairāk nekā deviņi mēneši, bet ne vairāk kā 18 mēneši un likumā par domes atlaišanu noteikts, ka jaunas domes vēlēšanas nenotiek. Šādā redakcijā norma ir spēkā arī lietas izskatīšanas laikā.

Saeima 2024. gada 20. jūnijā pieņēma Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes atlaišanas likumu (turpmāk – Domes atlaišanas likums), kas stājas spēkā 2024. gada 2. jūlijā. Tā 1. pants nosaka: “Ar šo likumu Saeima atlaiž Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domi, ņemot vērā to, ka Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības dome ir pieļāvusi Likuma par budžetu un finanšu vadību, likuma “Par pašvaldību budžetiem” un Pašvaldību likuma pārkāpumus, nenodrošinot likumos noteikto funkciju izpildi un neievērojot valsts un attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotāju intereses.”

Saskaņā ar Domes atlaišanas likuma 2. pantu Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībā iecelta pagaidu administrācija. Savukārt saskaņā ar šā likuma 4. pantu pagaidu administrācija darbojas līdz dienai, kad uz pirmo sēdi sanāk nākamajās kārtējās pašvaldību vēlēšanās ievēlētā Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības dome.

2. Pieteikuma iesniedzēja – Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības dome (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) – uzskata, ka Domes atlaišanas likuma 1. un 4. pants un Pašvaldības domes vēlēšanu likuma 1. panta trešās daļas 2. punkts neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. un 101. pantam.

Pieteikuma iesniedzēja 2023. gada 1. septembrī pieņēma lēmumu Nr. 968, ar kuru, pamatojoties uz likuma “Par pašvaldību finanšu stabilizēšanu un pašvaldību finansiālās darbības uzraudzību” (spēkā līdz 2024. gada

31. decembrim) (turpmāk – Stabilizācijas likums) 7. pantu, apstiprināts finanšu ministram iesniedzamais pašvaldības finanšu stabilizācijas pieteikums. Ar Finanšu ministrijas 2023. gada 3. oktobra rīkojumu Nr. 334 tika izveidota Pašvaldību finanšu stabilizācijas pieteikumu izskatīšanas un finanšu stabilizācijas projektu saskaņošanas pastāvīgā komisija (turpmāk – Stabilizācijas komisija) stabilizācijas pieteikuma izskatīšanai un stabilizācijas projekta saskaņošanai.

2023. gada 9. decembrī tika pieņemts likums “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam”, kura 37. pantā noteikts, ka attiecībā uz pašvaldībām, kuras ir nonākušas finanšu grūtībās un kurās atbilstoši Stabilizācijas likumam vēl nav uzsākts finanšu stabilizācijas process, Ministru kabinetam ir tiesības lemt par nepieciešamajiem atbalsta pasākumiem, tajā skaitā par nepieciešamo valsts budžeta aizdevumu uzņemto saistību izpildei. Ar Ministru kabineta 2024. gada 13. februāra protokollēmuma Nr. 7 28. § “Par Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības finanšu situāciju un valsts budžeta aizdevumu finanšu situācijas stabilizēšanai” (turpmāk – 2024. gada 13. februāra protokollēmums) 2. punktu finanšu ministram uzdots piešķirt Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībai valsts budžeta aizdevumu līdz pieciem miljoniem *euro* uzņemto saistību izpildei, paredzot arī nosacījumus šā aizņēmuma saņemšanai.

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (kopš 2024. gada 1. jūlija – Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrija), veicot Pieteikuma iesniedzējas pārraudzību, konstatēja, ka Pieteikuma iesniedzēja ir atkārtoti pieļāvusi pašvaldību budžetu izstrādi, apstiprināšanu un izpildi regulējošu ārējo normatīvo aktu pārkāpumus attiecībā uz Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības budžetu 2023. un 2024. gadam. Ar Domes atlaišanas likumu Pieteikuma iesniedzēja ir atlaista un Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībā ir iecelta pagaidu administrācija.

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka nav būtiski un atkārtoti pārkāpusi normatīvos aktus un ka ir nesamērīgi ierobežota demokrātiskās, tiesās vēlēšanās ievēlētās pašvaldības lēmējinstiūcijas darbība. Pašvaldības dome var tikt atlaista tikai tad, ja citādi nav iespējams atjaunot pašvaldības darbības tiesiskumu un tas nepieciešams, lai novērstu normatīvajiem aktiem vai tiesas spriedumiem pretēju darbību. Domes atlaišanai ir jābūt nepieciešamam un samērīgam pašvaldības darbības tiesiskuma atjaunošanas līdzeklim.

2.1. Likumprojekta “Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes atlaišanas likums” (turpmāk – Likumprojekts) sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (turpmāk – anotācija) ir aprakstīti visi notikumi, kas saistīti ar Pieteikuma iesniedzēja lēmumu par pašvaldības finanšu stabilizācijas procesa uzsākšanu, taču nav minēts neviens likuma pārkāpums, kas būtu pieļauts saistībā ar pašvaldības iesniegto finanšu stabilizācijas pieteikumu. Pieteikuma iesniedzēja ir rīkojusies atbilstoši Stabilizācijas likumam un iesniegusi finanšu ministram pašvaldības finanšu stabilizācijas pieteikumu. Savukārt finanšu ministrs nav pieņēmis nevienu no lēmumiem, kas saskaņā ar Stabilizācijas likuma 8. pantu bija jāpieņem.

Finanšu stabilizācijas projekta saskaņošanai finanšu ministrs izveidoja Stabilizācijas komisiju, taču normatīvie akti neparedz, ka pašvaldības domei vajadzētu bez iebildumiem pieņemt un izpildīt visus Stabilizācijas komisijas izvirzītos uzdevumus un ka to neizpilde būtu uzskatāma par likuma pārkāpumu.

2.2. Attiecībā uz pārkāpumiem, kas saistīti ar Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības budžeta 2023. gadam pieņemšanu, Likumprojekta anotācijā nav norādīts, kā tieši Pieteikuma iesniedzēja ir pārkāpusi Pašvaldību likuma 4. panta trešo daļu. Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībā bez jebkādiem pārtraukumiem ir nodrošināta visu pašvaldības autonomo funkciju izpilde.

Par likuma “Par pašvaldību budžetiem” un Likuma par budžetu un finanšu vadību pārkāpumu nevar uzskatīt tāda pašvaldības budžeta apstiprināšanu, kurā nebija ietverti visi nepieciešamie izdevumi, jo budžeta pieņemšanas laikā tie nebija paredzami. Budžeta sagatavošanas un pieņemšanas procesā ir jāizdara saprātīgas prognozes gan par izdevumiem, gan ieņēmumiem. Tas, ka izdevumi nebija precīzi norādīti, nav uzskatāms par būtisku normatīvo aktu pārkāpumu.

Likumdevējs ir atsaucies uz Valsts kontroles 2023. gada 22. decembra starpziņojumu revīzijas lietā Nr. 2.4.1-34/2023 (turpmāk – revīzijas ziņojums), kurā norādīts uz pārkāpumiem. No revīzijas ziņojuma secināms, ka šie pārkāpumi ir saistīti ar budžeta sagatavošanas kārtību pašvaldībā un ka šī kārtība bijusi sadrumstalota un necaurskatāma, taču Pieteikuma iesniedzēja ir ņēmusi vērā Valsts kontroles sagatavotos ieteikumus, tostarp izstrādājusi jaunu kārtību budžeta izstrādes procesā.

Nav pārkāpta arī likuma "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam" 36. panta ceturtnā daļa, kas nosaka gadījumus, kad pašvaldība var saņemt aizņēmumu. Tas, ka pašvaldība neatbilst šajā normā paredzētajiem aizņēmuma saņemšanas priekšnoteikumiem, nav uzskatāms par likuma pārkāpumu.

2.3. 2024. gada budžetu Pieteikuma iesniedzēja pieņēma, par divām nedēļām kavējot Likuma par budžetu un finanšu vadību 41. panta 2.¹ daļā paredzēto termiņu, taču arī šis kavējums nav atzīstams par būtisku vai atkārtotu pārkāpumu.

Nevar piekrist Likumprojekta anotācijā norādītajam, ka Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības budžets 2024. gadam nav sabalansēts un Pieteikuma iesniedzēja ir atbildīga par valsts budžeta aizdevuma nesaņemšanu. Kā viens no aizdevuma saņemšanas nosacījumiem 2024. gada 13. februāra protokollēmumā tika paredzēts tas, ka pašvaldībai ir jāiesniedz Finanšu ministrijai domē apstiprināts 2024. gada budžets bez deficīta. Pieteikuma iesniedzēja šo nosacījumu ir izpildījusi. Savukārt par to, ka budžets nav sabalansēts, neliecina tas, ka pamatbudžetā nolūkā segt izdevumus ir ieplānoti ieņēmumi no iedzīvotāju ienākuma nodokļa pārpildes, kā arī ieņēmumi no nekustamā īpašuma pārdošanas.

Pieteikuma iesniedzējas atlaišana ir nesamērīgs un politiskajos apsvērumos balstīts līdzeklis. Pieteikuma iesniedzēja nav radījusi kaitējumu Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības iedzīvotāju un visas sabiedrības likumiskajām interesēm. Domes atlaišanas likuma izskatīšanas un pieņemšanas laikā Pieteikuma iesniedzēja jau bija novērsusi konstatētos pārkāpumus. Ja pašvaldības dome jau ir novērsusi iepriekš konstatētos pārkāpumus un atjaunojusi tiesiskumu, tad domes atlaišana vairs nav nepieciešama.

2.4. Pagaidu administrācijas iecelšanas mērķis ir nevis aizvietot demokrātiski ievēlēto pašvaldības domi, bet gan rast risinājumu īsam laikposmam, līdz darbu uzsāk jaunievēlētā dome. Tā ir izņēmuma situācija, tāpēc tai jābūt samērojamai ar laikposmu, kas nepieciešams jaunu pašvaldības domes vēlēšanu sarīkošanai. Turklāt pagaidu administrācija neuzņemas politisku atbildību vēlētāju priekšā.

Pagaidu administrācijas iecelšana uz laiku līdz kārtējām domes vēlēšanām Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībā ir pamatota vienīgi ar Pieteikuma iesniedzējas

un domes deputātu rīcību. Likumdevējs ir uzskatījis, ka Rēzeknes iedzīvotāji pašvaldības domes vēlēšanās ievēlēs tos pašus politiskos spēkus, kuri bija pārstāvēti atlaistajā domē. Likumdevēja mērķis ir bijis ietekmēt Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības iedzīvotāju politisko izvēli pašvaldības domes vēlēšanās un nepieļaut to, ka konkrēts politiskais spēks iegūst deputātu mandātus Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domē. Taču tas ir pretrunā ar vēlētāju brīvas gribas izpaudumu.

Pašvaldības domes vēlēšanu likums Saeimai paredz iespēju noteikt nesamērīgi ilgu laikposmu – līdz pat 18 mēnešiem –, kurā pašvaldības domes funkcijas veic pagaidu administrācija. Tas nav uzskatāms par īslaicīgu ārkārtas risinājumu. 2019. gadā, apspriežot Pašvaldības domes vēlēšanu likuma grozījumus, tika izteikts priekšlikums par maksimālo laikposmu noteikt 15 mēnešus, taču likumdevējs to uzskatīja par nesamērīgu un noteica, ka šis laikposms nedrīkst pārsniegt deviņus mēnešus.

2.5. Pēc iepazīšanās ar lietas materiāliem Pieteikuma iesniedzēja ir sniegusi viedokli un papildus norādījusi, ka Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības pagaidu administrācija nav būtiski mainījusi mērķus, kuriem tiek novirzīti pašvaldības finanšu līdzekļi, un turpina Pieteikuma iesniedzējas uzsākto pasākumu izpildi. Tā nav pieņēmusi tādus lēmumus, kurus nevarētu būt pieņēmusi pati Pieteikuma iesniedzēja.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – uzskata, ka Domes atlaišanas likuma 1. un 4. pants un Pašvaldības domes vēlēšanu likuma 1. panta trešās daļas 2. punkts atbilst Satversmes 1. un 101. pantam.

3.1. Pieteikuma iesniedzēja pieļāvusi atkārtotus pārkāpumus, gan izstrādājot 2023. gada budžetu, gan izstrādājot un apstiprinot 2024. gada budžetu. Šie pārkāpumi nav atzīstami par nebūtiskiem un formāliem, jo ir izraisījuši smagas sekas attiecībā uz pašvaldības finanšu stabilitāti, un tādēļ tika iecelta Stabilizācijas komisija. Pašvaldības finanšu stabilizācija ir saudzīgāks pašvaldības finanšu situācijas normalizēšanas līdzeklis nekā tā alternatīvas, tostarp domes atlaišana. Taču Pieteikuma iesniedzēja ar saviem lēmumiem nav apliecinājusi gatavību uz konstruktīvu sadarbību, tāpēc Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija pamatoti secinājusi, ka, ļaujot tai turpināt darbu, netiks sasniegts mērķis noregulēt

pašvaldības finanšu situāciju. Lai arī Stabilizācijas komisijas uzdevumi nav obligāti pildāmi, to izpilde bija nepieciešama pašvaldības finanšu stabilizēšanai.

Likumprojekta anotācijā ir novērtēta domes kā koleģiālas institūcijas atbildība saistībā ar pašvaldības 2023. gada budžeta apstiprināšanu. Pieteikuma iesniedzēja nebija pietiekami izvērtējusi pašas uzņemtās saistības un to izpildei nepieciešamo finansējumu. 2023. gada budžetā netika iekļauti visi nepieciešamie izdevumi. Arī revīzijas ziņojumā ir iekļauti secinājumi, ka pašvaldības 2023. gada budžeta izstrādē pieļauti vairāki pārkāpumi, tomēr budžeta projekts tika apstiprināts.

Pašvaldības 2024. gada budžetu Pieteikuma iesniedzēja pieņēma vairāk nekā divas nedēļas vēlāk par likumā noteikto termiņu. Imperatīvi noteiktā pašvaldības budžeta apstiprināšanas termiņa neievērošana ir būtisks pārkāpums, jo valsts pārvaldei savā darbībā jāievēro padotība likumam. Šis pārkāpums apdraudēja visu pašvaldības iedzīvotāju tiesiskās intereses, jo nebija izpildīti 2024. gada 13. februāra protokollēmumā noteiktie uzdevumi jeb valsts aizdevuma saņemšanas nosacījumi. Turklāt Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības budžets 2024. gadam nav izstrādāts atbilstoši budžeta mērķim un nav sabalansēts.

3.2. Par tiesību normu būtisku pārkāpumu liecina ne tikai jau iestājušās, bet arī nākotnē iespējamās sekas. 2023. gada beigās Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībā bija kavēti maksājumi kreditoriem 4,3 miljoni *euro*, taču Pieteikuma iesniedzēja plānoja jaunus investīciju projektus. Savukārt 2024. gada budžets tika iesniegts ar 3,3 miljonu *euro* deficītu. Šādos apstākļos, Pieteikuma iesniedzējai turpinot savu darbību, varēja rasties tāda situācija, ka Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībai nebūtu finanšu līdzekļu, kas nepieciešami tās autonomo funkciju izpildei. Ja iestātos šādas sekas, tad pašvaldības rīcības pēckontroles mehānisma piemērošana, atlaižot domi, būtu jau novēlota.

Tas, ka valstij, realizējot stingru kontroles mehānismu, ir izdevies Pieteikuma iesniedzējas pieļautos pārkāpumus novērst, nevar attaisnot to, ka Pieteikuma iesniedzēja apzināti un atkārtoti šos pārkāpumus ir pieļāvusi. Nav pārlicības, ka tādā gadījumā, ja Pieteikuma iesniedzēja turpinātu darbu, tā līdzīgus pārkāpumus vairs nepieļautu. Pārkāpumi ir uzskatāmi par būtiskiem, jo nesabalansēta un defektīva budžeta apstiprināšana apdraud pašvaldības spēju izpildīt tai likumā noteiktās autonomās funkcijas un varētu tiešā veidā ietekmēt

pašvaldības iedzīvotāju tiesības saņemt atbilstošus pašvaldības pakalpojumus. Pašvaldības domes darbības turpināšana nav lietderīga, ja šī dome nespēj savu iedzīvotāju interesēs rīkoties patstāvīgi un ja panākt, lai tā savā darbībā ievēro likumību, ir iespējams vienīgi tad, kad tiek iedarbināti būtiski kontroles mehānismi un iesaistīti citu valsts institūciju resursi. Visi šie apstākļi kopsakarā attaisno Pieteikuma iesniedzējas atlaišanu un pagaidu administrācijas iecelšanu.

3.3. Pašvaldību likuma 70. panta pirmā daļa paredz dažādus domes atlaišanas pamatojumus, taču tad, ja dome ir atlaista, turpmākā tās funkciju izpildes nodrošināšanas kārtība ir vienāda neatkarīgi no atlaišanas pamatojuma. Likumdevējam ir jābūt iespējai katrā konkrētā situācijā izvēlēties atbilstošāko risinājumu – jaunas domes ievēlēšana vai pagaidu administrācijas iecelšana. Tādējādi tiek veicināta lietderīga finanšu līdzekļu izlietošana. Pašvaldības domes vēlēšanu likuma 1. panta trešās daļas 2. punktā noteiktais termiņš pats par sevi nepārkāpj nedz pašvaldības principu, nedz tiesiskuma principu, jo Saeima katrā konkrētajā gadījumā izlemj, vai un uz kādu termiņu tiek iecelta pagaidu administrācija.

Domes atlaišanas likums ir stājies spēkā nepilnu gadu pirms kārtējām pašvaldības domes vēlēšanām, tātad pagaidu administrācijas darbība Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībā būtiski nepārsniegs iepriekš Pašvaldības domes vēlēšanu likuma 1. panta trešajā daļā noteikto maksimālo termiņu – deviņus mēnešus. Jābūt nodrošinātam saprātīgam termiņam, lai pašvaldības iedzīvotāji varētu pienācīgi sagatavoties nākamajām pašvaldības domes vēlēšanām.

4. Pieaicinātā persona – Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrija – uzskata, ka Domes atlaišanas likuma 1. un 4. pants un Pašvaldības domes vēlēšanu likuma 1. panta trešās daļas 2. punkts atbilst Satversmes 1. un 101. pantam.

Pieteikuma iesniedzējas rīcība ir radījusi risku, ka tā nespēs pildīt likumā noteiktās pašvaldības autonomās funkcijas un nodrošināt pašvaldībā strādājošajiem tiesības, kas izriet no darba attiecību tiesiskā regulējuma. No Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības pagaidu administrācijas sniegtās informācijas par pašvaldības kavētajiem maksājumiem secināms, ka Pieteikuma iesniedzēja 2024. gada budžetā, tāpat kā 2023. gada budžetā, nebija iekļāvusi visus pilnam

saimnieciskajam gadam plānotos izdevumus. Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībā joprojām tiek konstatētas nelabvēlīgās finanšu sekas, pie kā novedusi Pieteikuma iesniedzējas neatbilstošā finanšu plānošana, veidojot pašvaldības gadskārtējo budžetu.

Pirms Domes atlaišanas likuma pieņemšanas pašvaldības domes tiesiskas darbības nodrošināšanai tika izmantoti alternatīvi līdzekļi, tomēr tie nav devuši rezultātu. Vienīgais samērīgais līdzeklis Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības finanšu situācijas uzlabošanai konkrētajos apstākļos bija Pieteikuma iesniedzējas atlaišana un pagaidu administrācijas iecelšana.

Grozījumi Pašvaldības domes vēlēšanu likumā dod iespēju katrā konkrētajā gadījumā vērtēt dažādus apstākļus un izvēlēties atbilstošāko risinājumu domes funkciju izpildes nodrošināšanai, pretēji iepriekš imperatīvi piemērojamiem visos gadījumos vienādajiem termiņiem.

5. Pieaicinātā persona – Finanšu ministrija – norāda, ka Pieteikuma iesniedzējas pieļautie normatīvo aktu pārkāpumi bija atkārtoti un būtiski.

Budžeta apstiprināšanā Pieteikuma iesniedzējai bija pienākums ievērot normatīvos aktus, tostarp Likuma par budžetu un finanšu vadību 1. panta otro daļu. Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības 2023. gada budžeta plānā netika iekļauts viss pašvaldības darbinieku atlīdzības izmaksai un apkures izdevumiem nepieciešamais finansējums. Pieteikuma iesniedzēja 2023. gada budžetu vairākas reizes grozīja, bet tik un tā neparedzēja darbinieku atlīdzībai nepieciešamo finansējumu. Arī 2024. gada budžetā netika iekļauti visi uzņemto saistību segšanai nepieciešamie izdevumi, to apliecina Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības pagaidu administrācijas un Valsts kontroles sniegtā informācija.

Ārējie apstākļi, kas ietekmēja 2023. gada budžeta izdevumus, visām pašvaldībām bija līdzīgi, un visām pašvaldībām tika nodrošināti resursi likumā noteikto autonomo funkciju izpildei. Rēzeknes valstspilsētas pašvaldība bija vienīgā, kurai 2023. gadā bija kavētie maksājumi un bija nepieciešams tik apjomīgs īstermiņa aizņēmums budžeta un finanšu vadībai, lai segtu atlīdzības izdevumus, kuri budžetā nebija paredzēti pilnam gadam.

Jau kopš 2023. gada pavasara Finanšu ministrija ir pieprasījusi, lai Pieteikuma iesniedzēja sniegtu detalizētu informāciju un skaidrojumus, ir savlaicīgi

informējusi Rēzeknes valstspilsētas pašvaldību par identificētajiem finanšu riskiem un pieprasījusi operatīvu rīcību finanšu situācijas sakārtošanā. Tomēr Pieteikuma iesniedzēja regulāri sniedza atšķirīgu un kļūdainu finanšu informāciju, kas neradīja skaidru priekšstatu par Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības patieso finanšu situāciju. Finanšu ministrijai netika sniegta pamatota informācija par reālo 2023. gada budžeta iztrūkuma apmēru. Finanšu ministrija vairākkārt norādījusi Pieteikuma iesniedzējai uz smago pašvaldības finanšu situāciju un normatīvajos aktos noteiktajiem aizņēmuma saņemšanas nosacījumiem. Tomēr Pieteikuma iesniedzēja nav izdarījusi attiecīgus grozījumus 2023. gada budžetā.

Pieteikuma iesniedzēja ir vienīgā dome, kas nebija noteiktajā termiņā apstiprinājusi pašvaldības budžetu 2024. gadam. Turklāt 2024. gada 7. martā pieņemtais Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības budžets tika apstiprināts, neievērojot 2024. gada 13. februāra protokollēmumā norādītos nosacījumus. Tie tika izpildīti tikai ar 2024. gada 25. aprīlī pieņemtajiem budžeta grozījumiem. Pieteikuma iesniedzēja ar savu novēloto rīcību ir kavējusi finanšu situācijas stabilizēšanai nepieciešamā valsts aizdevuma saņemšanu.

6. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – norāda, ka Pieteikuma iesniedzējas rīcība, proti, atkārtotu un būtisku pārkāpumu pieļaušana un demokrātiskas tiesiskas valsts principu neievērošana, ir aizskārusi pašvaldības iedzīvotāju tiesības un intereses, kā arī bija pretēja valsts pārvaldes iekārtas sistēmas darbībai kopumā. Lai šādu stāvokli novērstu, bija nepieciešama Pieteikuma iesniedzējas atļaušana. Pieteikuma iesniedzējas divu gadu laikā pieļautie pārkāpumi liecina par to sistemātiskumu, un šie pārkāpumi ir uzskatāmi par būtiskiem.

Valsts ir atbildīga par pašvaldības darbības tiesiskumu un, pašvaldībai pildot tai deleģētās funkcijas, atbild arī par pašvaldības darbības lietderību. Valsts ir subsidiāri atbildīga arī par pašvaldību maksātspēju, tāpēc tai ir efektīvi jāorganizē un jāīsteno pašvaldību darbības tiesiskuma kontrole – konkrētajā gadījumā tas arī tika darīts.

Lai publiska persona savus finanšu līdzekļus un mantu izlietotu likumīgi un atbilstoši iedzīvotāju interesēm, to neizšķērdētu un neizmantotu nelietderīgi, publiskai personai ar saviem finanšu līdzekļiem un mantu jārīkojas atbilstoši

normatīvajos aktos paredzētajiem mērķiem un lietderīgi. Domes atlaišanas likumā minētie pārkāpumi un Pieteikuma iesniedzējas rīcība liecina, ka tai trūkst izpratnes par pašvaldības obligāti veicamajām funkcijām un uzdevumiem, kā arī par prioritāri un atkarībā no iespējām nodrošināmajām vietējās sabiedrības vajadzībām. Pieteikuma iesniedzēja nespēj patstāvīgi rīkoties savu iedzīvotāju interesēs un savā darbībā ievērot likumību bez būtisku kontroles mehānismu un citu valsts institūciju resursu iesaistes, tostarp bez valsts budžeta aizdevuma piesaistes lielos apmēros. Nav arī informācijas, kas liecinātu par to, ka Pieteikuma iesniedzēja meklējusi efektīvus alternatīvus risinājumus Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības kritiskā finansiālā stāvokļa novēršanai.

Stabilizācijas komisijas noteikto uzdevumu neizpilde formāli nav likuma pārkāpums. Taču Pieteikuma iesniedzējas rīcība ir novedusi pie ļoti smagas finansiālās situācijas, kurā bez centrālās varas iejaukšanās risinājums nebija rodams, un šāda attieksme liecina par to, ka Pieteikuma iesniedzēja nebija ieinteresēta sadarboties ar centrālo varu.

7. Pieaicinātā persona – Valsts kontrole – norāda, ka Latvijas Republikas 2023. gada konsolidētā pārskata par valsts budžeta izpildi un pašvaldību budžetu finanšu revīzijas (turpmāk – 2023. gada revīzija) ietvaros ir vērtējusi arī to, vai Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības rīcība budžeta un finanšu vadības aspektā bija atbilstoša tiesību aktiem.

Lai gan pašvaldības savus budžetus izstrādā, apstiprina un izpilda patstāvīgi un valsts pārvaldes institūcijas nedrīkst iejaukties pašvaldību budžetu izstrādāšanā un izpildē, tomēr ir prasības un nosacījumi, kas pašvaldībām šajos procesos, kā arī finanšu vadībā kopumā ir jāievēro. Ņemot vērā 2023. gada revīzijā konstatēto, tika secināts, ka Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības rīcība budžeta un finanšu vadībā neatbilst tiesību aktiem. Valsts kontrole sniegusi negatīvu atzinumu un atzinusi konstatētās neatbilstības par būtiskām un visaptverošām. Normatīvajam regulējumam neatbilstoša rīcība ir pieļauta vairākos būtiskos budžeta un finanšu vadības jautājumos, kas pēc būtības ietekmē pamatprasības attiecībā uz pašvaldības budžetu – noteikt un pamatot, kāds līdzekļu apjoms pašvaldībai nepieciešams tai ar likumu noteikto funkciju, uzdevumu un brīvprātīgo iniciatīvu izpildei periodā, kuram šie līdzekļi paredzēti. 2023. gada revīzijā konstatēts, ka

Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības budžets 2023. gadam tika izstrādāts un apstiprināts, neiekļaujot tajā visus pašvaldības ieņēmumus un izdevumus. Konstatētās neatbilstības pēc būtības var ietekmēt pašvaldības spēju nodrošināt tai tiesību aktos noteikto funkciju un uzdevumu izpildi.

Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībai tika sniegti ieteikumi konstatēto neatbilstību novēršanai. Tā ir pilnveidojusi budžeta plānošanas dokumentu apriti, kā arī grozījusi pašvaldības iekšējos noteikumus, savukārt pārējo ieteikumu ieviešanas process vēl turpinās.

Turklāt Valsts kontrole norāda, ka pēdējo 10 gadu laikā tā citās pašvaldībās nav konstatējusi tik būtiskas un visaptverošas neatbilstības jeb pārkāpumus ar līdzīga rakstura ietekmi.

8. Pieaicinātā persona – biedrība “Latvijas Pašvaldību savienība” – uzskata, ka Domes atlaišanas likuma 1. un 4. pants un Pašvaldības domes vēlēšanu likuma 1. panta trešās daļas 2. punkts neatbilst Satversmes 1. un 101. pantam, jo mērķis uzlabot finanšu situāciju Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībā varēja tikt sasniegts, mazāk ierobežojot tās iedzīvotāju demokrātiskās tiesības.

Pieteikuma iesniedzējas pieļautie tiesību normu pārkāpumi nav pietiekams pamats tās atlaišanai. Šāds lēmums varētu būt pieņemts uz politisku, nevis juridisku apsvērumu pamata.

Situāciju Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībā ir ietekmējuši dažādi apstākļi, piemēram, būtiska finanšu situācijas pasliktināšanās visā valstī, domes priekšsēdētāja atstādināšana, kā arī vēlme valsts īstenoto reformu ietvaros pārāk strauji nesamazināt pašvaldības obligāto autonomo funkciju kvalitāti un neatteikties no iecerētajiem attīstības projektiem, kuru pārtraukšana varētu nebūt lietderīga.

2019. gadā tika veikti grozījumi Pašvaldības domes vēlēšanu likumā un paredzēta iespēja domes atlaišanas gadījumā rīkot jaunas vēlēšanas vai iecelt pagaidu administrāciju. Jau tad tika izteikts priekšlikums noteikt 15 mēnešu termiņu, kurā darbotos pagaidu administrācija, taču šis priekšlikums netika atbalstīts, bet tika noteikts deviņu mēnešu termiņš. Taču šobrīd noteikts vēl ilgāks termiņš – 18 mēneši. Tādējādi tiek pieļauts tas, ka nesamērīgi ilgi pašvaldību var vadīt personas, kuras nav demokrātiski ievēlētas. Šis laikposms ir nesamērīgi ilgs

– gandrīz puse no pašvaldības domes sasaukuma termiņa. Turklāt secināms, ka minētais termiņš tika mainīts tieši konkrētā gadījuma dēļ, un savukārt šāda rīcība nav atzīstama par labu likumdošanas praksi.

9. Pieaicinātā persona – biedrība “Latvijas Lielo pilsētu asociācija” – uzskata, ka Domes atlaišanas likuma 1. un 4. pants neatbilst Satversmes 1. un 101. pantam.

Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes atlaišanai nebija pienācīga pamata, jo laikā, kad Likumprojekts tika izskatīts Ministru kabinetā, Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības budžets 2024. gadam jau bija pieņemts, ievērojot visas pārraugošo institūciju izvirzītās prasības. Tāpat nebija pierādījumu tam, ka Rēzeknes valstspilsētā netiek vai netiks sniegti pašvaldības pakalpojumi. Turklāt par līdzīgiem pārkāpumiem jau bija sodīts, proti, atstādināts no amata, Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes priekšsēdētājs un jau darbojās Stabilizācijas komisija.

No Likumprojekta anotācijas neizriet, kāds ieguvums no Pieteikuma iesniedzējas atlaišanas būs vietējiem iedzīvotājiem. Tāpat vajadzētu būt norādītam pamatojumam, kas apliecinātu to, ka pagaidu administrācija pašvaldībā darbosies labāk nekā atlaistā dome.

Šobrīd Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības pagaidu administrācija organizē pašvaldības funkciju izpildi un, tāpat kā lielākā daļa Latvijas pašvaldību, saskaras ar finanšu izaicinājumiem, plānojot un mēģinot sabalansēt pašvaldības budžetu. Pagaidu administrācija turpina īstenot Stabilizācijas komisijas noteiktos uzdevumus, un tādējādi tiek nevis novērsts pašvaldības autonomo funkciju neizpildes risks, bet gan finanšu stabilizācijas ietvaros ar valsts finanšu līdzekļu aizņēmuma palīdzību nodrošināta civiltiesisku darījumu saistību izpilde. Pagaidu administrācija īsteno pašvaldības domes ikdienas darbu, nevis ievieš kādus īpašus pasākumus pašvaldības funkciju izpildes apdraudējuma vai kavējuma dēļ.

Likumdevējs nav vispusīgi vērtējis ne autonomo funkciju izpildes apdraudējumu, ne pārkāpumu atkārtotību un nav to samērojis ar tādu risinājumu kā domes atlaišana. Turklāt noteiktais Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības pagaidu administrācijas darbības termiņš ir nesamērīgi ilgs un tādējādi tiek pieļauts tas, ka attiecīgajā laikposmā darbosies nevis vietējā, bet gan valsts vara.

10. Pieaicinātā persona – Dr. h. c., Assessor. jur., Dipl.-Pol.

Egils Levits – norāda, ka Saeimas darbība likumu pieņemšanā pēc sava rakstura ir politiska, nevis juridiska. Pašvaldību likuma 70. pants paredz trīs pašvaldības domes atlaišanas priekšnosacījumus. Pirmais priekšnosacījums ir tas, ka konkrēta pašvaldības darbība tiek kvalificēta kā pārkāpums, savukārt otrais priekšnosacījums ir šādu pārkāpumu atkārtotība. Šie divi jautājumi ir juridiski, un tos vērtē Ministru kabinetam padotā valsts pārvalde, jo saskaņā ar Pašvaldību likuma 70. pantu likumprojektu par domes atlaišanu Saeimai iesniedz Ministru kabinets. Saeima par pamatu izmanto šajā likumprojektā veikto juridisko izvērtējumu.

Trešais nosacījums ir pārkāpumu būtiskums, un šis jēdziens pieļauj plašu interpretāciju un piešķir Saeimai plašu novērtējuma brīvību. Tomēr Saeimas politisko gribu ierobežo patvaļas aizlieguma princips. Tas būtu pārkāpts, ja par būtiskiem tiktu uzskatīti tādi pārkāpumi, kurus saprātīgi domājoši cilvēki par būtiskiem nevarētu uzskatīt.

Satversmes tiesā ir neierobežoti pārbaudāmi juridiskie domes atlaišanas priekšnosacījumi, savukārt pārkāpumu būtiskums ir vērtējams tiktāl, ciktāl ar to varētu būt pārkāpts patvaļas aizlieguma princips. Izskatāmajā gadījumā pirmie divi priekšnosacījumi ir konstatēti juridiski korekti, savukārt attiecībā uz trešo priekšnosacījumu nav konstatējama Saeimas patvaļa.

11. Pieaicinātā persona – Dr. iur. Artis Stucka – norāda, ka domes atlaišana un pagaidu administrācijas iecelšana ir pieļaujama tikai tad, kad jau izmantoti visi citi administratīvās, finanšu un demokrātiskās pārraudzības paņēmieni un tie nav sasnieguši savu mērķi.

Ja Pieteikuma iesniedzēja saistībā ar pašvaldības budžetu ir pieļāvusi pārkāpumus, kas negatīvi ietekmējuši pašvaldībai likumos noteikto funkciju izpildi, tad šie pārkāpumi ir uzskatāmi par būtiskiem. Taču ir nepieciešami pierādījumi tam, ka šādi pārkāpumi, kas negatīvi ietekmē pašvaldības kompetences izpildi, tiešām ir pieļauti un ka pagaidu administrācija spēs tos steidzami novērst. No Likumprojekta anotācijā norādītā secināms, ka Pieteikuma iesniedzēja ir pieļāvusi pārkāpumus. Tomēr no Likumprojekta anotācijas neizriet

tādi pierādījumi, kas apliecinātu, ka gan 2023. gadā, gan 2024. gadā Rēzeknes valstspilsētas pašvaldība nespēja nodrošināt kādu no tās funkcijām saistībā ar budžeta izpildi. Tāpat nav konkrēti norādīts, tieši kuru Pašvaldību likuma 4. panta pirmajā daļā norādīto funkciju izpildi Pieteikuma iesniedzēja nav nodrošinājusi vai nespēs nodrošināt. Pašvaldības funkciju neizpildei jābūt objektīvi pamatotai, nevis hipotētiski iespējama.

Jāņem vērā, ka Domes atlaišanas likuma pieņemšanas brīdī Pieteikuma iesniedzēja jau bija novērsusi Likumprojekta anotācijā norādītos pārkāpumus. Domes atlaišana nevar būt domes sodīšana par pagātnē pieļautiem pārkāpumiem.

No Likumprojekta anotācijas neizriet, ka Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības darbība būtu traucēta, kā arī nav paskaidrots, ko vietējie iedzīvotāji iegūs no pagaidu administrācijas darbības un kādas to intereses tiks aizsargātas. Tāpat no Likumprojekta anotācijas neizriet tas, kā tieši Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībā uzlabosies tās sniegtie pakalpojumi pēc pagaidu administrācijas iecelšanas. Saeima nav pienācīgi pamatojusi vajadzību Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībā iecelt pagaidu administrāciju.

12. Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības pagaidu administrācija sniegusi Satversmes tiesai informāciju, ka pēc darba uzsākšanas ir konstatējusi, ka vairākās 2024. gada budžeta pozīcijās nebija paredzēts izdevumu un saistību segšanai pietiekams finansējums. Pagaidu administrācija izdarījusi grozījumus 2024. gada budžetā, lai nodrošinātu finansējumu Pilsētvides un attīstības pārvaldei un sabiedriskajam transportam un lai pārskatītu un samazinātu ieņēmumus no nekustamā īpašuma pārdošanas, jo Pieteikuma iesniedzēja tos plānojsi neatbilstoši faktiskajai situācijai. Tāpat pārskatīts Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības investīciju un projektu saraksts, salāgojot ieceres ar reālajām iespējām gan īstenot, gan ilgtermiņā uzturēt projektus.

Ar Pieteikuma iesniedzējas rīcību tika apdraudēta Pašvaldību likuma 4. panta pirmās daļas 2. un 19. punktā noteikto autonomo funkciju – gādāt par pašvaldības administratīvās teritorijas labiekārtošanu un sanitāro tīrību un organizēt sabiedriskā transporta pakalpojumus – izpilde. Tāpat daļēji tika apdraudēta autonomās funkcijas – gādāt par pašvaldības īpašumā esošo ceļu būvniecību, uzturēšanu un pārvaldību – izpilde.

Pagaidu administrācija ir veikusi vairākus pasākumus, lai stabilizētu finanšu situāciju un atjaunotu pašvaldības spēju pildīt tās funkcijas. Šie pasākumi ietver budžeta pārstrukturēšanu, izdevumu samazināšanu nekritiskās jomās un finanšu plānošanas procesu uzlabošanu. Tika veikti arī pasākumi, kas vērsti uz ilgstošo parādsaistību atrisināšanu un pašvaldības resursu izlietojuma optimizēšanu.

Secinājumu daļa

13. Pieteikuma iesniedzēja ir lūgusi Satversmes tiesu vērtēt Domes atlaišanas likuma 1. un 4. panta un Pašvaldības domes vēlēšanu likuma 1. panta trešās daļas 2. punkta atbilstību Satversmes 1. un 101. pantam.

13.1. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19. panta pirmajai daļai pašvaldības dome pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt tikai tad, ja no normām, atbilstība kurām tiek apstrīdēta, izriet tiesības konkrētajai pašvaldībai un apstrīdētā norma aizskar šīs tiesības, tas ir, rada pašvaldībai kādas nelabvēlīgas sekas (*sal.: Satversmes tiesas 2008. gada 16. aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2007-21-01 5. punkts*).

Pašvaldības domes vēlēšanu likuma 1. panta trešās daļas 2. punkts nosaka vienu no gadījumiem, kad pēc pašvaldības domes atlaišanas netiek rīkotas ārkārtas domes vēlēšanas, bet līdz kārtējām domes vēlēšanām darbojas pagaidu administrācija. Proti, ārkārtas vēlēšanas netiek rīkotas, ja līdz kārtējām domes vēlēšanām ir palikuši vairāk nekā deviņi mēneši, bet ne vairāk kā 18 mēneši un likumā par domes atlaišanu ir noteikts, ka jaunas domes vēlēšanas nenotiek. Savukārt Domes atlaišanas likuma 4. pants nosaka laikposmu, kurā Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībā domes pienākumus pilda pagaidu administrācija. Tādējādi minētās normas regulē situāciju, kad pašvaldības dome ir atlaista un pašvaldībā ir iecelta pagaidu administrācija.

No minētajām tiesību normām izriet, ka pagaidu administrācija pilda likumos paredzētās pašvaldības domes funkcijas un uzdevumus, nodrošinot domes darba nepārtrauktību, taču tā nav ievēlēta vienlīdzīgās, tiešās, aizklātās un proporcionālās vēlēšanās, bet to iecēlusi Saeima. Pagaidu administrācijas iecelšana un darbība konkrētajā laikposmā ierobežo Rēzeknes valstspilsētas

pašvaldības iedzīvotāju tiesības ievēlēt jaunu pašvaldības domi un nodrošināt pilsoņu pārstāvību pašvaldības orgānos. Tādējādi tiesību normas, kas regulē pagaidu administrācijas iecelšanu un darbību, aizskar pašvaldības iedzīvotāju pamattiesības, kas ietvertas Satversmes 101. pantā.

Pašvaldības dome var iesniegt pieteikumu, lai aizsargātu pašvaldības kā publisko tiesību subjekta tiesības uz savu teritoriālo un funkcionālo pašpārvaldi un tiesības īstenot pašvaldības funkcijas. Pašvaldības tiesību aizskārums nav pamatojams ar pašvaldības iedzīvotāju pamattiesību aizskārumu, un pašvaldības dome nav tiesīga iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesā ne savā, ne pašvaldības iedzīvotāju vārdā.

Par Pašvaldības domes vēlēšanu likuma 1. panta trešās daļas 2. punkta un Domes atlaišanas likuma 4. panta satversmību Pieteikuma iesniedzēja paudusi arī tādus argumentus, kas attiecas uz personas pamattiesībām tikt ievēlētai pašvaldības domē. Taču atlaistā pašvaldības dome nav tiesīga iesniegt pieteikumu, lai aizsargātu tās deputātu tiesības būt par kandidātiem ārkārtas pašvaldības domes vēlēšanās.

Ņemot vērā minēto, secināms, ka Pašvaldības domes vēlēšanu likuma 1. panta trešās daļas 2. punkts un Domes atlaišanas likuma 4. pants nerada nelabvēlīgas sekas atlaistajai pašvaldības domei. Tiesvedības turpināšana lietā šajā daļā saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu nav iespējama.

Līdz ar to tiesvedība lietā daļā par Pašvaldības domes vēlēšanu likuma 1. panta trešās daļas 2. punkta un Domes atlaišanas likuma 4. panta atbilstību Satversmes 1. un 101. pantam ir izbeidzama, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu.

13.2. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka ar Domes atlaišanas likuma 1. pantu (turpmāk – apstrīdētā norma), uz kura pamata tā atlaista, ir pārkāpts Satversmes 1. un 101. pantā ietvertais pašvaldības princips un samērīguma princips.

Satversmes tiesa jau iepriekš atzinusi, ka situācijā, kad ir apstrīdēta tiesību normas atbilstība gan Satversmes 1. pantā ietvertajam samērīguma principam un pašvaldības principam, gan Satversmes 101. pantam, vērtējama normas atbilstība

abām šīm Satversmes normām to kopsakarā (*sal.: Satversmes tiesas 2020. gada 3. decembra sprieduma lietā Nr. 2020-16-01 19. punkts*).

Līdz ar to Satversmes tiesa vērtēs apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 1. pantam kopsakarā ar 101. pantu.

14. Saskaņā ar Satversmes 1. pantu Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnormas atvasinātie vispārējie tiesību principi, tostarp pašvaldības princips, ietilpst Satversmes 1. panta tvērumā (*piemēram, Satversmes tiesas 2017. gada 29. jūnija sprieduma lietā Nr. 2016-23-03 15.1. punkts*). No demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnormas atvasināms arī pienākums visām valsts institūcijām savā darbībā ievērot samērīguma principu. Samērīguma princips ir viens no svarīgākajiem demokrātiskas tiesiskas valsts vispārējiem tiesību principiem, un valsts institūcijām, īstenojot valsts varu, katrā konkrētajā gadījumā tas ir jāņem vērā (*sk. Satversmes tiesas 2018. gada 14. decembra sprieduma lietā Nr. 2018-09-0103 14.3. punktu*).

Satversmes 101. pants nosaka: “Ikvienam pilsonim ir tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties valsts un pašvaldību darbībā, kā arī pildīt valsts dienestu. Pašvaldības ievēlē pilntiesīgi Latvijas pilsoņi un Eiropas Savienības pilsoņi, kas pastāvīgi uzturas Latvijā. Ikvienam Eiropas Savienības pilsonim, kas pastāvīgi uzturas Latvijā, ir tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties pašvaldību darbībā. Pašvaldību darba valoda ir latviešu valoda.” Satversmes 101. pantā ir nostiprinātas ne vien personas pamattiesības, proti, tiesības vēlēties pašvaldību, un no tām izrietošās tiesības piedalīties publisko lietu pārvaldīšanā ar vēlētu pašvaldību palīdzību, bet arī – atbilstoši Satversmes lakoniskajam stilam – pašvaldības kā vēlētas pašpārvaldes institūcijas statuss kopumā (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 16. aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2007-21-01 8. punktu*).

Pašvaldības demokrātiskā valstī kalpo tam, lai iedzīvotāji iesaistītos savas vietējās kopienas lietu pārvaldībā, un Satversmes 1. un 101. pantā ietvertais pašvaldības princips ir tiesiskais pamats pašvaldību institucionālajai pastāvēšanai un funkcionālajai darbībai. Atbilstoši šim principam pašvaldība institucionālajā aspektā ir īpaša valsts pārvaldes jeb publisko lietu pārvaldīšanas forma –

pašpārvalde –, kuras augstākais orgāns – dome – ir pašvaldības domes vēlēšanās demokrātiski tieši leģitimēts. Savukārt funkcionālajā aspektā pašvaldības princips ietver noteiktu pašpārvaldes funkciju un uzdevumu īstenošanu. Valsts pārvalde atbilstoši demokrātijas principam un pašvaldības principam ir organizējama subsidiāri, proti, vietēja rakstura vajadzību un interešu pārvaldīšana nododama pēc iespējas tuvāk pašiem iedzīvotājiem, viņu organizētai pašvaldībai (*sal.: Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-32-05 11. punkts un 2023. gada 9. novembra sprieduma lietā Nr. 2022-17-01 18.1. punkts*). Pašvaldības principa saturu konkretizē Eiropas Vietējo pašvaldību harta (turpmāk – Harta), un saskaņā ar tās 3. panta 1. punktu vietējā pašvaldība nozīmē vietējās varas tiesības un spēju likumā noteiktajās robežās regulēt un vadīt nozīmīgu valsts lietu daļu vietējo iedzīvotāju interesēs un būt par to atbildīgai.

Satversmes tiesa jau iepriekš ir atzinusi, ka pašvaldības kā atvasinātas publisko tiesību juridiskās personas īsteno valsts pārvaldi un organizatoriski ietilpst vienotajā valsts pārvaldes sistēmā. Tādējādi saskaņā ar Satversmes 58. pantu tās ir padotas Ministru kabinetam (*sk. Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-32-05 12. punktu*).

No Satversmes izriet valsts pienākums nodrošināt vienotu valsts pārvaldes organizāciju un gādāt par to, lai valsts pārvalde darbotos tiesiski, efektīvi un sabiedrības interesēs. No tiesiskas valsts principa pašvaldībai izriet pienākums savā darbībā ievērot padotību likumam un tiesībām, bet valstij – pienākums pārraudzīt, kā pašvaldība savā darbībā šo padotību ievēro, un, ja nepieciešams, panākt, lai tā tiktu ievērota (*sk. Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-32-05 14. punktu*). Ņemot vērā pašvaldību tiesisko statusu, to padotība Ministru kabinetam ir ierobežota. Arī Hartas 8. pants paredz, ka pār vietējo varu var tikt veikta administratīvā pārraudzība likumā noteiktos gadījumos un saskaņā ar likumā noteiktu procedūru.

Pašvaldību pārraudzības īstenošanai un to darbības tiesiskuma vērtēšanai Pašvaldību likumā paredzēti vairāki pašvaldības darbības pēckontroles līdzekļi, tostarp pašvaldības domes atlaišana (*sal.: Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-32-05 14. punkts*). Demokrātiskā tiesiskā valstī likums par pašvaldības domes atlaišanu nevar tikt pieņemts patvaļīgi, pamatojot to tikai ar politiskiem apsvērumiem, bet šāda likuma pieņemšanas pamatā jābūt arī

konkrētiem faktiem un to juridiskam vērtējumam (*sal.: Satversmes tiesas 2020. gada 3. decembra sprieduma lietā Nr. 2020-16-01 21. punkts*). Turklāt pašvaldības domes atlaišanai ir jābūt izņēmuma līdzeklim, kuru piemēro tikai tad, ja pašvaldības darbība tiek traucēta (*sk.: Recommendation of the Committee of Ministers to member States on supervision of local authorities' activities (Adopted by the Committee of Ministers on 4 April 2019 at the 1343rd meeting of the Ministers' Deputies)*). Pieejams: *rm.coe.int*). Tas ir galējais pašvaldības domes darbības tiesiskuma pēckontroles līdzeklis, kura piemērošanai ir vissmagākās tiesiskās sekas, jo tā piemērošanas rezultātā tiek atlaista demokrātiski ievēlēta institūcija (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 3. decembra sprieduma lietā Nr. 2020-16-01 20. punktu*). Ar pašvaldības domes atlaišanu tiek skartas pašvaldības tiesības ar domes starpniecību īstenot savu pašpārvaldi un nodrošināt tai tiesību aktos noteikto no Satversmes 1. un 101. pantā ietvertā pašvaldības principa izrietošo funkciju un uzdevumu izpildi.

Ar apstrīdēto normu ir atlaista Pieteikuma iesniedzēja, tādējādi Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībai ir liegtas no Satversmes 1. un 101. pantā ietvertā pašvaldības principa izrietošās tiesības ar demokrātiski ievēlētas institūcijas – domes – starpniecību īstenot savā teritorijā pašpārvaldi un izlemt tās kompetencē esošos jautājumus.

15. Lai nodrošinātu tiesiskas valsts principa ievērošanu un sekmētu tiesisko noteiktību, likumdevējs ir noteicis kārtību, kādā notiek pašvaldības domes atlaišana. Pašvaldību likuma 70. pantā ir noteikta gan pašvaldības domes atlaišanas procesuālā kārtība, gan gadījumi, kad Saeima ar likumu var atlaist pašvaldības domi.

Apstrīdētā norma pieņemta, pamatojoties uz Pašvaldību likuma 70. panta pirmās daļas 1. punktu. Tātad, lai vērtētu apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 1. un 101. pantam, Satversmes tiesai ir jānoskaidro:

- 1) vai ir ievērota tiesību normās, tostarp Pašvaldību likumā un Saeimas kārtības rullī, noteiktā pašvaldības domes atlaišanas procesuālā kārtība;
- 2) vai ir iestājies Pašvaldību likuma 70. panta pirmās daļas 1. punktā paredzētais pamats pašvaldības domes atlaišanai;

3) vai konkrētajos apstākļos pašvaldības domes atlaišana kā pašvaldības darbības tiesiskuma pēckontroles līdzeklis bija nepieciešama demokrātiskā tiesiskā valstī (*sal.: Satversmes tiesas 2020. gada 3. decembra sprieduma lietā Nr. 2020-16-01 22. punkts*).

16. Vispirms Satversmes tiesai jāvērtē, vai apstrīdētā norma ir pieņemta, ievērojot tiesību normās, tostarp Pašvaldību likumā un Saeimas kārtības rullī, noteikto pašvaldības domes atlaišanas procesuālo kārtību.

Saskaņā ar Pašvaldību likuma 70. panta otro daļu likumprojektu par domes atlaišanu Ministru kabinets iesniedz Saeimai pēc savas iniciatīvas vai pamatojoties uz ģenerālprokurora priekšlikumu. Ministru kabineta 2024. gada 7. maija sēdē tika atbalstīts Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas sagatavotais Likumprojekts, un tas tika iesniegts Saeimai. Saeimā Likumprojekts izskatīts trijos lasījumos. Domes atlaišanas likums pieņemts 2024. gada 20. jūnijā, izsludināts 2024. gada 1. jūlijā oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis" Nr. 125A un stājies spēkā 2024. gada 2. jūlijā.

Lietas dalībnieki nav izteikuši iebildumus un arī Satversmes tiesai nerodas šaubas par to, ka apstrīdētā norma ir pieņemta tiesību normās noteiktajā kārtībā.

Līdz ar to, pieņemot apstrīdēto normu, ir ievērota tiesību normās noteiktā pašvaldības domes atlaišanas procesuālā kārtība.

17. Satversmes tiesai ir jāpārbauda, vai bija iestājies Pašvaldību likuma 70. panta pirmās daļas 1. punktā paredzētais pamats pašvaldības domes atlaišanai.

Atbilstoši Pašvaldību likuma 70. panta pirmās daļas 1. punktam Saeima ar likumu var atlaist domi, ja tā atkārtoti nepilda vai pārkāpj Satversmi, saistošus starptautiskos tiesību aktus, likumus vai Ministru kabineta noteikumus, nepilda tiesas spriedumus vai nenodrošina pašvaldības administrācijas darbības tiesiskumu, vai pieļauj savā vai pašvaldības administrācijas darbībā būtiskus minēto normatīvo aktu pārkāpumus. Tādējādi minētā norma kopumā vērsta uz to, lai pašvaldības darbībā tiktu nodrošināta Satversmē nostiprinātā tiesiskuma principa ievērošana. Turklāt atbilstoši pašvaldības principam pašvaldības domes atlaišanas pamatā ir jābūt tādām pārkāpumiem, kas ir atzīstams par būtisku

(sal.: *Satversmes tiesas 2020. gada 3. decembra sprieduma lietā Nr. 2020-16-01 24.1. punkts*).

17.1. Apstrīdētajā normā ir norādīti normatīvie akti – Likums par budžetu un finanšu vadību, likums “Par pašvaldību budžetiem” un Pašvaldību likums –, kuru pārkāpumus esot pieļāvusi Pieteikuma iesniedzēja. Savukārt izvērsts tās atļaušanas pamatojums ietverts Likumprojekta anotācijā un tajā norādītajos dokumentos.

Likumprojekta anotācijā norādīts, ka Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija veica Pieteikuma iesniedzējas pārraudzību Pašvaldību likumā noteikto pilnvaru ietvaros un konstatēja, ka Pieteikuma iesniedzēja ir apzināti rīkojusies pretēji tiesību normām saistībā ar pašvaldības 2023. gada budžeta izstrādi, pieņemšanu un izpildi, kā arī 2024. gada budžeta izstrādi un pieņemšanu. Pamatojoties uz Valsts kontroles 2023. gada revīzijā secināto un Finanšu ministrijas veiktās pašvaldību finansiālās darbības analīzes rezultātā secināto, ir konstatēts, ka Pieteikuma iesniedzēja nav pietiekami vērtējusi pašas uzņemtās saistības un to izpildei nepieciešamo finansējumu, kā arī nav 2023. gada budžetā iekļāvusi pašvaldības darbinieku atalgojumam un apkures izdevumiem nepieciešamos finanšu līdzekļus visiem saimnieciskā gada mēnešiem. Pašvaldības budžetā 2023. gadā bija izveidojies iztrūkums, taču Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības dome nesniedza korektu informāciju par iztrūkuma apmēru un rašanās iemesliem. Savukārt 2024. gada budžetu Pieteikuma iesniedzēja pieņēma vairāk nekā divas nedēļas pēc Likuma par budžetu un finanšu vadību 41. panta 2.¹ daļā noteiktā termiņa, turklāt tas nav izstrādāts atbilstoši budžeta mērķim un nav bijis sabalansēts.

17.2. Pašvaldības budžets ir saistīts ar valsts budžetu un ir daļa no valsts konsolidētā budžeta. Valsts budžets un pašvaldību budžeti ir kopējās valsts publisko finanšu sistēmas sastāvdaļas. No Satversmes 66. panta, kas reglamentē valsts budžeta sastādīšanu, izriet pienākums gādāt par ilgtspējīga valsts budžeta izstrādāšanu un pieņemšanu. Proti, lemjot par valsts budžetu, ilgtermiņā ir jānodrošina līdzsvars starp valsts ekonomiskajām iespējām un visas sabiedrības labklājību (*sk. Satversmes tiesas 2012. gada 3. februāra sprieduma lietā Nr. 2011-11-01 17.5. punktu*).

Satversmes 66. pants ietver arī vairākus valsts budžeta tiesību konstitucionālos principus. Saskaņā ar budžeta pilnīguma principu tajā aptverami un atspoguļojami visi konkrētie noteiktā gadā gaidāmie ieņēmumi un plānotie izdevumi. Tāpat Satversmes 66. pantā ietverts pienākums budžeta sastādīšanā ievērot saimnieciskumu. Savukārt atbilstoši budžeta realitātes principam budžetam jābūt, cik vien tas iespējams, atbilstošam faktiskajai valsts ekonomiskajai situācijai. Budžeta izstrādē jāievēro arī budžeta patiesuma princips, kas aizliedz apzināti iekļaut budžetā tādus plānotos ienākumus un paredzamos izdevumus, kuri balstīti uz acīmredzami kļūdainiem pieņēmumiem (prognozēm) vai aprēķiniem, proti, ar faktisko situāciju nesaistītiem aprēķiniem. Budžetā atspoguļojami pareizi un pēc iespējas detalizēti dati. Tas gan neizslēdz iespēju saprātīgi prognozēt, ka izdevumi būs mazāki vai ieņēmumi lielāki (*sal.: Satversmes tiesas 2020. gada 29. oktobra sprieduma lietā Nr. 2019-29-01 21.2. un 21.3. punkts*).

Pašvaldības budžets ir līdzeklis pašvaldības politikas īstenošanai ar finansiālām metodēm, kā arī pamats pašvaldības autonomo funkciju izpildei. Lai gan pašvaldībai ir tiesības patstāvīgi veidot un apstiprināt savu budžetu un tādējādi ir autonomija lemt par savu finanšu pārvaldību, šo tiesību īstenošanā pašvaldībai ir pienākums rīkoties likuma ietvaros (*sal.: Satversmes tiesas 1998. gada 23. februāra sprieduma lietā Nr. 04-04(97) secinājumu daļas 1. punkts*). Tā kā pašvaldības budžets ir daļa no valsts budžeta, pašvaldībai budžeta sastādīšanā ir pienākums ievērot arī Satversmes 66. pantā ietvertos konstitucionālos budžeta sastādīšanas principus.

17.2.1. Likumprojekta anotācijā norādīts, ka Pieteikuma iesniedzēja, izstrādājot un apstiprinot Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības 2023. gada budžetu, ir pārkāpusi Likuma par budžetu un finanšu vadību 1. panta otro daļu un 7. panta pirmās daļas 2. punktu, kā arī likuma “Par pašvaldību budžetiem” 2. pantu.

Likuma par budžetu un finanšu vadību 1. panta otrā daļa definē budžeta mērķi – noteikt un pamatot, kādi līdzekļi nepieciešami pašvaldībām to pienākumu izpildei, kuru finansēšana noteikta ar likumdošanas aktiem, nodrošinot, lai tajā laikposmā, kuram šie līdzekļi paredzēti, izdevumus segtu atbilstoši ieņēmumi. Savukārt likuma “Par pašvaldību budžetiem” 2. pants paredz, ka pašvaldību budžetu mērķis ir noteikt un pamatot, kāds līdzekļu apjoms tām nepieciešams ar likumu noteikto funkciju, uzdevumu un brīvprātīgo iniciatīvu izpildei periodā,

kuram šie līdzekļi paredzēti. Minētajās normās ietverts arī budžeta pilnīguma princips, saskaņā ar kuru pašvaldībām ir pienākums iekļaut budžetā visus noteiktam saimnieciskajam gadam konkrēti paredzētos ieņēmumus un izdevumus.

Arī Likuma par budžetu un finanšu vadību 7. panta pirmās daļas 2. punkts, kurš paredz, ka pamatbudžets ir budžeta daļa, kas ietver apropriācijas visiem pašvaldības izdevumiem, kurus paredzēts segt no pamatbudžeta līdzekļiem, ietver pašvaldības pienākumu pamatbudžetā iekļaut visus tos izdevumus, kurus paredzēts segt no pamatbudžeta līdzekļiem.

Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības 2023. gada budžeta izstrādes un pieņemšanas laikā bija spēkā Rēzeknes pilsētas domes 2005. gada 1. septembra saistošie noteikumi Nr. 13 “Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības nolikums”. To 2. punkts noteica, ka dome izstrādā un izpilda pašvaldības budžetu. Saskaņā ar šo noteikumu 5.1. apakšpunktu un 24. punktu astoņi pašvaldības domes deputāti darbojās Finanšu un budžeta komitejā, kuras kompetencē ietilpa pašvaldības budžeta projekta sagatavošanas vadība, atzinuma sniegšana par budžeta projektu un pašvaldības budžeta projekta iesniegšana izskatīšanai domes sēdē. Savukārt saskaņā ar Rēzeknes pašvaldības domes 2022. gada 10. novembra noteikumiem “Par budžeta un kapitālinvestīciju programmas procesu Rēzeknes valsts pilsētas pašvaldībā” pirms budžeta nodošanas izskatīšanai Finanšu un budžeta komitejā tas tiek izskatīts Kapitālinvestīciju programmas un budžeta procesa vadības grupā (turpmāk – Budžeta vadības grupa) (*sk. Valsts kontroles revīzijas starpziņojumu “Vai Rēzeknes budžeta un finanšu vadība ir atbilstoša normatīvajos aktos noteiktajam?”*, 2023, 8., 9. lpp. Pieejams: lvk.gov.lv).

No Valsts kontroles revīzijas ziņojuma konstatējams, ka jau 2023. gada 5. janvārī Budžeta vadības grupas sēdē Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes Finanšu pārvaldes vadītāja klātesošos informēja par to, ka darbinieku atlīdzības izdevumu un siltumenerģijas izdevumu 11 mēnešiem aprēķinā ir budžeta deficīts – 8,1 miljons *euro*. Pašvaldības domes izpilddirektors ierosināja Finanšu pārvaldei aprēķināt iespējamo izdevumu samazinājumu un pašvaldības institūcijām pārskatīt tāmes atbilstoši maksimāli pieļaujamiem izdevumiem. Budžeta vadības grupas 2023. gada 17. janvāra sēdē vairākas pašvaldības institūcijas pēc izdevumu korekcijas norādīja uz to, ka budžeta izdevumos nav iēplānota darbinieku atlīdzība vairākiem mēnešiem. Valsts kontrole ir secinājusi, ka Rēzeknes valstspilsētas

pašvaldības 2023. gada budžeta projektā, kas tika virzīts turpmākai izskatīšanai un apstiprināšanai, atsevišķās izdevumu pozīcijās – pašvaldības institūciju darbinieku atlīdzība un apkure – nebija iekļauti nepieciešamie finanšu līdzekļi vismaz trim mēnešiem, turklāt budžeta deficīts faktiski bija lielāks nekā pašvaldības aprēķinātais – 8,68 miljoni *euro*. Tāpat mērķdotācijas, kuras piešķir Izglītības un zinātnes ministrija, budžetā tika iekļautas tikai astoņiem mēnešiem, nevis visam saimnieciskajam gadam, kā tas paredzēts Likuma par budžetu un finanšu vadību 6. pantā. Izdevumu pozīcija siltumenerģijai nepamatoti samazināta par vismaz 0,62 miljoniem *euro*, un nebija paredzēti nepieciešamie līdzekļi pēdējiem 2023. gada mēnešiem (*sk. Valsts kontroles revīzijas starpziņojumu “Vai Rēzeknes budžeta un finanšu vadība ir atbilstoša normatīvajos aktos noteiktajam?”, 2023. 10., 13.–15. lpp. Pieejams: lrvk.gov.lv*). Tomēr 2023. gada 7. februārī Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības budžeta projekts Finanšu un budžeta komitejā tika atbalstīts un iesniegts izskatīšanai domes sēdē (*sk. Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes Finanšu un budžeta komitejas 2023. gada 7. februāra sēdes protokolu Nr. 10. Pieejams: rezezne.lv*). Pieteikuma iesniedzēja 2023. gada 10. februārī apstiprināja Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes saistošos noteikumus Nr. 1 “Par Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības budžetu 2023. gadam” (*sk. Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes 2023. gada 10. februāra sēdes protokolu Nr. 60. Pieejams: rezezne.lv*).

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības 2023. gada budžeta pieņemšanas laikā nebija acīmredzams tas, ka atsevišķās izdevumu pozīcijās nav ietverti visi nepieciešamie līdzekļi. Tas, ka Pieteikuma iesniedzēja nav prognozējusi visus nepieciešamos līdzekļus, neesot uzskatāms par būtisku pārkāpumu.

Satversmes tiesa atzīst, ka budžeta izpildes laikā var rasties neplānoti izdevumi, kurus iepriekš nebija iespējams prognozēt. Taču, pretēji Pieteikuma iesniedzējas norādītajam, no Valsts kontroles 2023. gada revīzijā konstatētā ir secināms, ka jau 2023. gada budžeta izstrādes laikā bija zināms, ka tajā nav paredzēti visi pašvaldībai konkrētās izdevumu pozīcijās nepieciešamie līdzekļi. Uz to Budžeta vadības grupas uzmanību bija vēršusas arī vairākas pašvaldības institūcijas.

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka iemesli, kuru dēļ budžets tika apstiprināts, lai gan tajā nebija iekļauti visi pašvaldības izdevumiem nepieciešamie finanšu līdzekļi, bija saistīti galvenokārt ar pašvaldības domē pieņemto budžeta sagatavošanas kārtību. Proti, tā bijusi necaurskatāma un sadrumstalota. Pieteikuma iesniedzēja atsauca uz revīzijas ziņojumā secināto, ka Finanšu un budžeta komitejai tiek iesniegts Budžeta vadības grupā sagatavotais budžeta projekts un tam atbilstošs pavadraksts. Tādējādi varot pastāvēt risks, ka Finanšu un budžeta komitejas deputāti, kuri nav iesaistīti Budžeta vadības grupas darbībā un nav piedalījušies visās šīs grupas sēdēs, nesaņem pilnīgu informāciju par institūciju budžeta pieprasījumiem un to vajadzībām, budžeta izstrādes un precizēšanas procesu un budžetā iekļauto ieņēmumu un izdevumu pamatojumu.

No pašvaldības principa izriet pašvaldības pienākums noteikt savu pārvaldības kārtību. Saskaņā ar Pašvaldību likuma 10. panta pirmās daļas 1. punktu pašvaldības dome izdod pašvaldības nolikumu, kurā noteikta pašvaldības darba organizācija. Tādējādi pašvaldība uzņemas atbildību par tās lēmumu pieņemšanas kārtību. Līdz ar to pašvaldības dome normatīvajiem aktiem neatbilstoša budžeta apstiprināšanu nevar attaisnot ar trūkumiem pašvaldības noteiktajā budžeta izstrādes un apstiprināšanas kārtībā.

Tāpat no pašvaldības principa ir atvasināms arī pašvaldības domes deputātu pienākums piedalīties domes darbā, tostarp sagatavoties domes sēdēm un būt informētiem par lēmumu pieņemšanu. No Pašvaldības domes deputāta statusa likuma 5. panta otrās daļas 6. punkta un 9. panta pirmās daļas 3., 4. un 5. punkta izriet katra domes deputāta tiesības iegūt informāciju un uzdot jautājumus, tāpēc arī tiem pašvaldības domes deputātiem, kuri nebija iesaistīti Budžeta vadības grupā, bija tiesības un arī pienākums iepazīties ar visu lēmuma pieņemšanai nepieciešamo informāciju. Turklāt Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes 2023. gada 23. augusta ārkārtas sēdē Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības izpilddirektors sniedza informāciju, ka visi domes deputāti 2023. gada budžeta izstrādes laikā saņēmuši pašvaldības institūciju budžeta tāmes, kopsavilkumus un paskaidrojumus (*sk.: Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes ārkārtas sēde 23.08.2023. Pieejams: rezekne.lv*).

Ņemot vērā minēto, secināms, ka visu pašvaldībai nepieciešamo līdzekļu neiekļaušana atsevišķās pašvaldības 2023. gada budžeta izdevumu pozīcijās nav

saistīta ar Pieteikuma iesniedzējas saprātīgām prognozēm par saimnieciskajam gadam nepieciešamo izdevumu apmēru. Tādējādi Pieteikuma iesniedzēja, izstrādājot un apstiprinot pašvaldības 2023. gada budžetu, nav ievērojusi pašvaldību budžeta plānošanas un izstrādes pamatprasības, budžeta pilnīguma un patiesuma principus un ir pārkāpusi likuma “Par pašvaldību budžetiem” 2. pantu un Likuma par budžetu un finanšu vadību 1. panta otro daļu un 7. panta pirmās daļas 2. punktu.

17.2.2. Likumprojekta anotācijā norādīts, ka Pieteikuma iesniedzēja pārkāpusi likuma “Par pašvaldību budžetiem” 22. panta pirmo daļu un likuma “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam” 36. panta ceturto daļu. Šo tiesību normu pārkāpumi tiek saistīti ar to, ka pašvaldība uzņēmusies saistības bez finansiāla seguma, kā arī nolēmusi ņemt ilgtermiņa aizņēmumu investīcijas projekta īstenošanai, taču nav atbildusi noteiktajiem nosacījumiem un aizņēmums tai netika piešķirts.

Saskaņā ar likuma “Par pašvaldību budžetiem” 22. panta pirmo daļu pašvaldības, pamatojoties uz domes lēmumu, var ņemt īstermiņa un ilgtermiņa aizņēmumus un uzņemties ilgtermiņa saistības, un pašvaldības domes lēmumā, ar kuru pašvaldība uzņemas ilgtermiņa saistības, paredzami arī šādu saistību izpildes finansējuma avoti. Savukārt likuma “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam” 36. panta ceturto daļu paredz nosacījumu aizņēmuma saņemšanai vai galvojuma sniegšanai Eiropas Savienības fondu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansētā projekta un Eiropas Atveseļošanas fonda finansētā projekta.

2022. gada 13. septembrī Rēzeknes valstspilsētas pašvaldība parakstīja jaunu būvdarbu līgumu par Eiropas Savienības līdzfinansētā projekta “Rēzeknes rekreācijas centra izveide tūrisma attīstībai” īstenošanu par summu 8,2 miljoni *euro*. Kā norādīts Likumprojekta anotācijā, līguma slēgšanas brīdī šā projekta īstenošanai 2022. gada budžetā bija paredzēti tikai 3,8 miljoni *euro* un Pieteikuma iesniedzēja nebija lēmusi par aizņēmuma ņemšanu. Lēmumu par aizņēmuma ņemšanu 3,35 miljoni *euro* šā projekta īstenošanai Pieteikuma iesniedzēja pieņēma 2023. gada 25. maijā. Tādējādi Rēzeknes valstspilsētas pašvaldība ar minēto līgumu ir uzņēmusies saistības, taču nav paredzējusi to izpildei nepieciešamos finanšu resursus pašvaldības budžetā (*sk. informatīvo ziņojumu “Par Rēzeknes*

valstspilsētas pašvaldības finanšu situāciju un valsts budžeta aizdevumu finanšu situācijas stabilizēšanai". Pieejams: tapportals.mk.gov.lv).

Tāpat, neraugoties uz Finanšu ministrijas norādījumiem par to, ka pašvaldībai nav tiesību uzņemties saistības bez finansiāla seguma, un par normatīvajos aktos noteiktajiem ierobežojumiem jaunu aizņēmumu saņemšanai (sk. *lietas materiālu 2. sēj. 120. lp.*), Pieteikuma iesniedzēja 2023. gada 15. augustā nolēmusi ņemt vēl vienu aizņēmumu projekta "Rēzeknes rekreācijas centra izveide tūrisma attīstībai" īstenošanai un aizņēmumu arī citu jau uzsāktu prioritāro investīciju projektu īstenošanai aptuveni 1,05 miljonus *euro* (sk. *Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes 2023. gada 15. augusta sēdes protokolu Nr. 73ā*. Pieejams: rezekne.lv). Pašvaldības 2023. gada budžetā nebija paredzēts finansējums šo projektu pabeigšanai, tātad Pieteikuma iesniedzēja bija uzņēmusies saistības bez finansiāla seguma. Turklāt, neraugoties uz to, ka aizņēmums Pieteikuma iesniedzējai netika piešķirts, Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības budžets 2023. gadam netika koriģēts par iepriekš plānotajiem, bet nesāņemtajiem aizņēmumiem un netika norādīta patiesa informācija par budžeta līdzekļu iztrūkumu (sk. *Valsts kontroles revīzijas starpziņojumu "Vai Rēzeknes budžeta un finanšu vadība ir atbilstoša normatīvajos aktos noteiktajam?"*, 2023, 23. lpp. Pieejams: lrvk.gov.lv).

Arī pēc pašvaldības finanšu stabilizācijas pieteikuma iesniegšanas Stabilizācijas komisija ir secinājusi, ka Rēzeknes valstspilsētas pašvaldība plāno uzņemties jaunas saistības investīciju projektu īstenošanai, lai gan tai jau ir kavēti maksājumi un tā nevar izpildīt līdzšinējās saistības pret kreditoriem, kā arī nevar pabeigt uzsāktos projektus. Stabilizācijas komisija vairākkārt vērsusi pašvaldības uzmanību uz to, ka pašvaldībai nav tiesību uzņemties saistības bez finansiāla seguma, ir jāaptur to investīciju projektu īstenošana, par kuriem nav noslēgti līgumi, un tā nedrīkst uzsākt jaunus investīciju projektus, kuru finansēšanas avots ir aizņēmumi (sk. *lietas materiālu 2. sēj. 159.–160., 164., 168. un 171. lp.*). Tāpat Valsts kontrole ir secinājusi: lai gan Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībai ir finanšu grūtības īstenot investīciju projektus, tā tomēr neatsakās no nākamo projektu uzsākšanas. Pieteikuma iesniedzēja nav pietiekami izvērtējusi jau uzņemtās saistības un uzsāktu projektu pabeigšanai nepieciešamo finansējumu, paļaujoties uz finanšu resursu pieejamību (sk. *Valsts kontroles revīzijas starpziņojumu "Vai*

Rēzeknes budžeta un finanšu vadība ir atbilstoša normatīvajos aktos noteiktajam?”, 2023, 5. un 45. lpp. Pieejams: lrvk.gov.lv).

Likuma “Par pašvaldību budžetiem” 22. panta pirmā daļa vērsta uz to, lai pašvaldība nodrošinātu pašas uzņemto saistību izpildi. Pašvaldībām ir tiesības ņemt aizņēmumus, tostarp arī investīciju projektu īstenošanai. Tomēr pašvaldībai galvenokārt ir jānodrošina tās autonomo funkciju izpilde un tādējādi pirms saistību uzņemšanās ir jāizvērtē pieejamie finanšu resursi un jāapsver, vai jaunu saistību uzņemšanās neradīs risku autonomo funkciju īstenošanai. Konstatētie apstākļi ļauj secināt, ka Pieteikuma iesniedzēja uzņēmās saistības, kas pārsniedza tās iespējas nodrošināt šo saistību izpildi ar pašvaldības budžetā pieejamiem līdzekļiem. Arī pēc Finanšu ministrijas norādēm par neiespējamību saņemt no valsts aizņēmumu, Pieteikuma iesniedzēja paļāvās uz to, ka uzņemto saistību izpildei un investīciju projektu pabeigšanai nepieciešamie līdzekļi tai tiks piešķirti. Pieteikuma iesniedzējas rīcība liecina par to, ka investīciju projektu plānošanā un īstenošanā tā darbojās, ievērojami pārsniedzot pašvaldībai pieejamos finanšu resursus.

Savukārt tas, ka Pieteikuma iesniedzēja neatbilda aizņēmuma saņemšanas nosacījumiem, neliecina par to, ka Pieteikuma iesniedzēja ir pieļāvusi tieši likuma “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam” 36. panta ceturtais daļas pārkāpumu. Kā to Likumprojekta izstrādes laikā norādīja arī Saeimas Juridiskais birojs, šī norma neparedz pašvaldības pienākumu saņemt attiecīgo aizņēmumu, bet paredz tā saņemšanas nosacījumus. Tas, ka pašvaldība neatbilst šajā normā minētajiem attiecīgā aizņēmuma saņemšanas priekšnoteikumiem, nav uzskatāms par nelikumīgu rīcību (*sk. Saeimas Juridiskā biroja atzinumu Nr. 111.13/1-63-14/24 par likumprojektu “Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes atļaušanas likums”*). Pieejams: saeima.lv).

Ņemot vērā minēto, secināms, ka Pieteikuma iesniedzēja nav pieļāvusi likuma “Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadam” 36. panta ceturtais daļas pārkāpumu, taču, uzsākot investīciju projektu īstenošanu bez nepieciešamā finansējuma paredzēšanas pašvaldības budžetā, tā ir pārkāpusi likuma “Par pašvaldību budžetiem” 22. panta pirmo daļu.

17.2.3. Likumprojekta anotācijā norādīts, ka sākotnējais Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības 2024. gada budžets bija sabalansēts formāli, nenodrošinot tā atbilstību budžeta mērķim. Pamatbudžetā kā viens no finansējuma

avotiem izdevumu sabalansēšanai ir iekļauta iedzīvotāju ienākuma nodokļa pārpilde – 409 tūkstoši *euro* –, lai gan saskaņā ar 2024. gada 13. februāra protokollēmumā ietverto nosacījumu iedzīvotāju ienākuma nodokļa pārpilde ir novirzāma Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībai piešķirtā aizdevuma pirmstermiņa atmaksai. Pašvaldības budžetā ir ieplānoti arī ieņēmumi no nekustamā īpašuma pārdošanas – 757 tūkstoši *euro* –, attiecībā uz kuriem bija nepieciešams precizēt izdevumu sadaļu, nosakot konkrētus izdevumus, kuru finansēšanas resurss ir ieņēmumi no nekustamā īpašuma pārdošanas.

Pēc Pieteikuma iesniedzējas ieskata, minētie apstākļi neliecina par to, ka 2024. gada budžets bijis nesabalansēts.

Stabilizācijas komisija jau 2023. gadā Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībai norādīja, ka tai 2024. gada budžeta projektā ieņēmumi no nekustamā īpašuma pārdošanas jāplāno atbilstoši faktiskajai situācijai, lai novērstu iespējamus finanšu riskus un pašvaldība neuzņemtos saistības bez finanšu seguma, ņemot vērā to, ka pašvaldības 2023. gada budžetā ieņēmumi no nekustamā īpašuma iznomāšanas izpildījās tikai par 39 procentiem no plānotā (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 176. un 178. lp.*). Ieņēmumi no nekustamā īpašuma pārdošanas un iznomāšanas pašvaldības budžetā tiek plānoti, pamatojoties uz aprēķināto prognozi. Pieteikuma iesniedzējas noteiktā prognoze pati par sevi neliecina, ka šie ieņēmumi plānoti neatbilstoši faktiskajai situācijai. Tomēr Stabilizācijas komisijas konstatējums par iepriekšējā gada prognozes neizpildi var norādīt uz to, ka plānotie ieņēmumi no nekustamā īpašuma pārdošanas un iznomāšanas pārsniedz saprātīgas prognozes. Turklāt Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības pagaidu administrācija Satversmes tiesai sniegusi informāciju, kas apstiprina, ka šie ieņēmumi tika plānoti neatbilstoši faktiskajai situācijai un ar budžeta grozījumiem tika samazināti par 322 652 *euro* (*sk. lietas materiālu 4. sēj. 13. lp.*).

Savukārt attiecībā uz ienākumu no iedzīvotāju ienākuma nodokļa pārpildes iekļaušanu 2024. gada budžetā konstatējams, ka 2024. gada 13. februāra protokollēmuma 2.5. punktā ietvertais nosacījums paredzēja: valsts aizdevuma pirmstermiņa atmaksu veic no pašvaldības iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumu pārpildes, ja Stabilizācijas komisija nav lēmusi citādi (*sk. Ministru kabineta 2024. gada 13. februāra protokollēmumu Nr. 7, 28. § “Par Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības finanšu situāciju un valsts budžeta aizdevumu finanšu*

situācijas stabilizēšanai”. Pieejams: *tapportals.mk.gov.lv*). Tādējādi Pieteikuma iesniedzēja, sākotnējā 2024. gada budžetā izdevumu sabalansēšanai iekļaujot tādus ienākumus, kuri bija jānovirza konkrētam mērķim – valsts aizdevuma atmaksai –, nav ievērojusi 2024. gada 13. februāra protokollēmumā ietvertu nosacījumu un attiecīgi pārkāpusi Likuma par budžetu un finanšu vadību 1. panta otro daļu, saskaņā ar kuru budžetā jābūt nodrošinātam tam, lai laikposmā, kuram līdzekļi paredzēti, izdevumus segtu atbilstoši ieņēmumi.

Ņemot vērā minēto, secināms, ka Pieteikuma iesniedzēja pašvaldības 2024. gada budžetā iekļāvusi tādus paredzamos ieņēmumus, kuri neatbilst saprātīgām prognozēm. Tātad Pieteikuma iesniedzēja arī 2024. gada budžeta izstrādē nav ievērojusi budžeta pilnīguma principu.

17.2.4. Likuma par budžetu un finanšu vadību 41. panta 2.¹ daļa noteic, ka gadskārtējam pašvaldības budžetam jābūt apstiprinātam pašvaldības domē ne vēlāk kā divu mēnešu laikā pēc valsts budžeta likuma izsludināšanas.

Likums “Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam” izsludināts 2023. gada 21. decembrī oficiālajā izdevumā “Latvijas Vēstnesis” Nr. 247. Tātad pašvaldībām 2024. gada budžets bija jāapstiprina līdz 2024. gada 21. februārim. Pašvaldības domes 2024. gada 21. februāra sēdē tika nolemts neiekļaut darba kārtībā jautājumu par 2024. gada budžeta apstiprināšanu (*sk. Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes 2024. gada 21. februāra sēdes protokolu Nr. 92. Pieejams: rezekne.lv*). Tikai ar Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības 2024. gada 7. marta lēmumu Nr. 1138 tika apstiprināti Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes saistošie noteikumi Nr. 2 “Par Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības budžetu 2024. gadam”.

Līdz ar to konstatējams, ka Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības budžets ir apstiprināts, neievērojot Likuma par budžetu un finanšu vadību 41. panta 2.¹ daļā noteikto termiņu.

17.3. Likumprojekta anotācijā norādīts, ka Pieteikuma iesniedzējas rīcība ietekmē valsti un apdraud Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības iedzīvotāju intereses, jo pašvaldības budžets ir cieši saistīts ar pašvaldības autonomo funkciju izpildi un pašvaldības pakalpojumu nodrošināšanu. Savukārt Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka nav pārkāpusi Pašvaldību likuma 4. panta trešo daļu, saskaņā ar kuru pašvaldība organizē savu autonomo funkciju izpildi, un tās rīcība

nav radījusi kaitējumu Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības iedzīvotāju un sabiedrības likumiskajām interesēm, jo pašvaldībā tikusi nodrošināta visu autonomo funkciju izpilde.

Pašvaldības autonomās funkcijas raksturo pašvaldības kā vietējās pašpārvaldes organizācijas būtību. Tās tiek īstenotas vietējo iedzīvotāju interesēs, un to īstenošana nav iespējama bez finansiāla pamata (*sk. Satversmes tiesas 2023. gada 9. novembra sprieduma lietā Nr. 2022-17-01 18.1. punktu*). Tāpat pašvaldībai savā teritorijā ir jāgarantē iedzīvotāju labklājība, kas tiek panākta, pašvaldībai efektīvi izmantojot tās rīcībā esošos finanšu līdzekļus. Tātad pašvaldības iedzīvotāju labklājība ir iespējama tikai tad, ja pašvaldības budžetā ir tās funkciju pildīšanai nepieciešamie finanšu līdzekļi (*sal.: Satversmes tiesas 2021. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2020-59-01 21. punkts*). Tādējādi pašvaldības autonomo funkciju izpilde un tās iedzīvotāju interešu un labklājības nodrošināšana ir tieši saistīta ar pašvaldības budžetu un tajā paredzētajiem finanšu līdzekļiem. Noteiktam saimnieciskajam gadam paredzētie ieņēmumi un izdevumi un to plānošana ietekmē arī pašvaldības ilgtermiņa mērķu īstenošanu, tostarp nākamo gadu budžetu plānošanu un izpildi. Tātad gadskārtējā pašvaldības budžeta izstrāde un pieņemšana ir būtiska ne vien konkrētā saimnieciskā gada ietvaros, bet tai ir arī ilgtermiņa ietekme uz pašvaldības finansiālo stabilitāti un spēju nodrošināt tās autonomās funkcijas.

Turklāt, kā jau tika secināts arī iepriekš, pašvaldības budžets nav aplūkojams atrauti no kopējās valsts budžeta sistēmas. Ja pašvaldība ilgstoši rīkojas ar savu budžetu neatbilstoši normatīvajos aktos noteiktajām prasībām un nonāk tādā finansiālajā situācijā, kurā nepieciešama liela valsts resursu iesaiste, tiek ietekmēta arī valsts kopējā finansiālā stabilitāte un ilgtermiņa attīstība, tādējādi nelabvēlīgā ietekme attiecas uz visiem valsts iedzīvotājiem. Līdz ar to arī pašvaldības budžeta jomā pieļauto normatīvo aktu pārkāpumu būtiskums ir vērtējams kopsakarā ar pašvaldības autonomo funkciju izpildes apdraudējumu un ietekmi uz visu sabiedrību.

Demokrātiskas tiesiskas valsts princips ietver valsts pienākumu vispār nepieļaut tādu seku iestāšanos, kuras būtiski kaitētu pašvaldības iedzīvotājiem vai visiem valsts iedzīvotājiem. Tādējādi valstij ir pienākums nepieļaut, ka pašvaldība nonāktu tādā finansiālajā situācijā, ka tai trūktu līdzekļu savu autonomo funkciju

izpildei. Katrā konkrētajā gadījumā valstij ir jābūt iespējai, izvērtējot īstenojamā pašvaldības darbības pārraudzības mehānisma nepieciešamību, rīkoties savlaicīgi, negaidot brīdi, kad pašvaldības iedzīvotājiem vai visai sabiedrībai tiks radīts būtisks kaitējums. Savukārt tas, ka valstij, iesaistot savus resursus, ir izdevies novērst to, ka pašvaldībā netiek nodrošināta kādas autonomās funkcijas izpilde, neliedz atzīt pašvaldības pieļautos pārkāpumus par būtiskiem. Arī Satversmes tiesa jau iepriekš ir atzinusi, ka par pašvaldības domes pieļauto tiesību normu pārkāpumu būtiskumu liecina ne tikai pārkāpumu rezultātā jau radušās sekas, bet arī sekas, ko šie pārkāpumi var radīt (*sal.: Satversmes tiesas 2020. gada 3. decembra sprieduma lietā Nr. 2020-16-01 24.1. punkts*).

Tāpat ir svarīgi ņemt vērā arī konkrētos apstākļus, kādi pastāvēja Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībā 2023. un 2024. gadā. Pieteikuma iesniedzējas 2023. gada 10. augusta lēmumā Nr. 940 "Par rīcības plāna apstiprināšanu" norādīts, ka pašvaldībai izdevumu segšanai 2023. gadā pietrūkst 3,9 miljonu *euro*, un pašvaldībai darbinieku atalgojumam nācās ņemt aizņēmumu 1,34 miljonu *euro* apmērā (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 66. un 75. lp.*). Saistībā ar to, ka pašvaldība sakarā ar pierādāmiem apstākļiem nespēs nokārtot parāda saistības, Pieteikuma iesniedzēja saskaņā ar savu 2023. gada 1. septembra lēmumu Nr. 968 iesniedza finanšu ministram finanšu stabilizācijas pieteikumu, kurā norādīts, ka 2023. gada budžetā trūkst aptuveni sešu miljonu *euro* pašvaldības iestāžu uzturēšanas izdevumiem un prioritāro investīciju projektu pabeigšanai (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 79. un 80. lp.*). Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībai bija augsts saistību apmērs un pieauga kavētie maksājumi kreditoriem. Proti, no Stabilizācijas komisijas sēžu protokoliem konstatējams, ka 2023. gada 30. septembrī pašvaldības kavētie maksājumi bija 1,7 miljoni *euro*, 31. oktobrī – 3,6 miljoni *euro*, 30. novembrī un 31. decembrī – 4,3 miljoni *euro*, 2024. gada 31. janvārī – 4,8 miljoni *euro* (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 159., 163., 167., 170. un 173. lp.*). Minētie apstākļi liecina par to, ka jau 2023. gadā Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībai bija ievērojamas finansiālās grūtības.

Ņemot vērā šādus apstākļus, jo īpaši kritiski ir vērtējama tāda Pieteikuma iesniedzējas rīcība, kas ir pretēja pašvaldības budžetu regulējošām tiesību normām un konstitucionālajiem budžeta izstrādes principiem. Satversmes tiesa atzīst, ka situācijā, kad pašvaldības budžets neatspoguļo patieso situāciju, tostarp visus

paredzamos pašvaldības izdevumus, un pašvaldība uzņemas finansiālās saistības, pārsniedzot tai pieejamos finanšu līdzekļus, likumsakarīgi var tikt būtiski ietekmēta pašvaldības autonomo funkciju izpilde, tādējādi radot kaitējumu konkrētās pašvaldības un visas valsts iedzīvotāju interesēm.

Uz to, ka Pieteikuma iesniedzēja rīcība var negatīvi ietekmēt Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības iedzīvotāju intereses, norādījusi arī Stabilizācijas komisija, secinot: Pieteikuma iesniedzēja nav paredzējusi budžetā visu nepieciešamo finansējumu, un tādējādi ir radījusi apdraudējumu pašvaldības maksātspējai – spējai pildīt uzņemtās saistības un nodrošināt pašvaldības autonomo funkciju izpildi (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 159. lp.*). Arī Valsts kontrole Satversmes tiesai sniegtajā viedoklī norādījusi, ka 2023. gada revīzijā konstatētās neatbilstības tiesību normām pēc būtības var atstāt ietekmi uz pašvaldības spēju nodrošināt pašvaldībai tiesību aktos noteikto funkciju un uzdevumu izpildi (*sk. Valsts kontroles viedokli, lietas materiālu 3. sēj. 6. lp.*).

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka Likuma par budžetu un finanšu vadību 41. panta 2.¹ daļā budžeta apstiprināšanai noteiktā termiņa neievērošana nav uzskatāma par būtisku pārkāpumu. Taču sabalansēta 2024. gada budžeta pieņemšana saskaņā ar 2024. gada 13. februāra protokollēmumu bija nosacījums valsts aizdevuma saņemšanai, lai Rēzeknes valstspilsētas pašvaldība varētu norēķināties par 2023. gadā kavētajiem maksājumiem. Līdz ar to, lai gan 2024. gada 13. februāra protokollēmumā nebija noteikts nedz konkrēts termiņš, līdz kuram Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībai jāiesniedz Finanšu ministrijai 2024. gada budžets, nedz arī aizliegums aizdevumu saņemt tādā gadījumā, ja pašvaldības budžets tiks pieņemts ar nokavēšanos, Pieteikuma iesniedzēja ar savu rīcību kavēja valsts aizdevuma saņemšanu un tas varēja novest pie jaunu zaudējumu rašanās.

Pieteikuma iesniedzēja ir ilgstoši un vairākkārt – gan attiecībā uz 2023. gada, gan 2024. gada budžeta izstrādi un apstiprināšanu – pārkāpusi normatīvos aktus, kas nosaka pamatprasības attiecībā uz pašvaldības budžetu. Pieteikuma iesniedzēja ir uzņēmusies saistības, kas pārsniedza tai pieejamos finanšu resursus, kā arī kavējusi valsts aizņēmuma saņemšanu, tādējādi pieļaujot jaunu zaudējumu rašanās risku. Tās rīcība kopsakarā, jo īpaši situācijā, kad Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībai ir ievērojamas finansiālās grūtības, varēja

apdraudēt pašvaldības autonomo funkciju izpildi, radot kaitējumu gan tās iedzīvotāju, gan visas sabiedrības interesēm, un liecina par pieļauto pārkāpumu būtiskumu.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzēja ir pieļāvusi normatīvo aktu pārkāpumus, kas, vērtējot tos kopsakarā, ir atzīstami par būtiskiem, un tādējādi bija iestājies Pašvaldību likuma 70. panta pirmās daļas 1. punktā paredzētais pamats pašvaldības domes atlaišanai.

18. Satversmes tiesai ir jāvērtē, vai konkrētajos apstākļos Pieteikuma iesniedzējas atlaišana kā pašvaldības darbības pēckontroles līdzeklis bija nepieciešama demokrātiskā tiesiskā valstī.

Varas attiecības starp augstāku pārvaldes līmeni un zemāku pārvaldes līmeni raksturo subsidiaritātes princips. Atbilstoši šim principam augstāks pārvaldes līmenis var iejaukties tad, ja zemākais līmenis nespēj pienācīgā kārtā pildīt savus uzdevumus, un pretēji – šis pats princips aizliedz augstākajam līmenim iejaukties, ja zemākais līmenis spēj pienācīgā kārtā pildīt savus uzdevumus. Subsidiaritātes princips pats par sevi nevis pilnībā liedz augstākam pārvaldes līmenim iejaukties zemāka līmeņa kompetences īstenošanā, bet gan nosaka šīs iejaukšanās apjomu un nepieciešamo intensitāti (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 20. janvāra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2008-08-0306 14.1. punktu*). Uzraugošajai iestādei ir iespēja izvēlēties konkrētajam gadījumam visatbilstošāko pēckontroles līdzekli (*sk. Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-32-05 14. punktu*). Saskaņā ar Hartas 8. panta 3. punktu vietējās varas administratīvā pārraudzība tiek īstenota tādā veidā, lai nodrošinātu, ka kontrolējošās varas iejaukšanās ir samērīga ar tām interesēm, kuras paredzēts aizsargāt. Šajā pantā minētais samērīguma princips saprotams tā, ka pārraugošajai iestādei ir pienākums vēlamā rezultāta sasniegšanai izmantot tādu metodi, kura vietējo autonomiju skar vismazāk (*sk.: Explanatory Report to the European Charter of Local Self-Government. Pieejams: rm.coe.int*).

Pieteikuma iesniedzēja un vairākas pieaicinātās personas norāda, ka par līdzīgiem pārkāpumiem no amata jau bija atstādināts Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes priekšsēdētājs un ka laikā, kad Likumprojekts tika izskatīts Saeimā, Pieteikuma iesniedzēja konstatētos pārkāpumus jau bija novērsusi, tāpēc

tās atļaišana nebija nepieciešama un samērīga. Savukārt Saeima uzskata, ka, Pieteikuma iesniedzējai turpinot darbu, nevarētu tikt sasniegts mērķis – Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības finanšu situācijas noregulēšana.

18.1. Ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2023. gada 2. novembra rīkojumu Nr. 1-2/6275 no amata tika atstādināts Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes priekšsēdētājs, un kā pamatojums tika norādīts citstarp tas, ka viņš pieļāvis likuma “Par pašvaldību budžetiem” 2. panta un 22. panta pirmās daļas, kā arī Likuma par budžetu un finanšu vadību 1. panta otrās daļas pārkāpumu.

Pašvaldības domes priekšsēdētājs vada domes darbu un pārstāv domi, paraksta tās pieņemtus lēmumus (*sk. Pašvaldību likuma 17. panta trešās daļas 1. un 2. punktu*). Pašvaldības domes priekšsēdētājs ir atbildīgs par atsevišķiem jautājumiem, kas saistīti ar pašvaldības gadskārtējā budžeta izstrādi un pieņemšanu. Proti, viņš atbild par to, lai pašvaldības budžets tiktu izstrādāts un iesniegts apstiprināšanai domei ne vēlāk kā divu mēnešu laikā pēc gadskārtējā valsts budžeta likuma izsludināšanas, un atbild arī par pašvaldības budžeta izpildes procesa organizāciju un vadību atbilstoši Likumam par budžetu un finanšu vadību (*sk. likuma “Par pašvaldību budžetiem” 15. pantu*). Tomēr tieši pašvaldības dome izskata un apstiprina pašvaldības budžetu (*sk. Pašvaldību likuma 10. panta pirmās daļas 1. punktu*), tātad arī dome kā koleģiāla institūcija atbild par to, lai tiktu apstiprināts normatīvajiem aktiem atbilstošs pašvaldības budžets.

Konkrētajā gadījumā pašvaldības domes priekšsēdētāja atstādināšana nenovērsa Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes pieļauto pārkāpumu dēļ radušos apdraudējumu un arī pēc pašvaldības domes priekšsēdētāja atstādināšanas Pieteikuma iesniedzēja, kā jau tika konstatēts šā sprieduma 17.2.3. un 17.2.4. punktā, pieļāva normatīvo aktu pārkāpumus 2024. gada budžeta izstrādes un apstiprināšanas procesā. Minētais apstāklis ir vērtēts arī Likumprojekta anotācijā.

Tādējādi tas, ka uzraugošā iestāde jau ir izmantojusi kādu no pašvaldības darbības pēckontroles līdzekļiem, neliedz izmantot arī citus attiecīgos līdzekļus, ja ar iepriekš izraudzīto līdzekli nav izdevies sasniegt mērķi. Pretējā gadījumā pašvaldības darbības pēckontrole kļūtu neefektīva. Tātad tas, ka par normatīvo aktu pārkāpumiem jau tika atstādināts Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes

priekšsēdētājs, nenozīmē, ka Pieteikuma iesniedzējas atlaišana kā pašvaldības darbības pēckontroles līdzeklis nebija nepieciešama.

18.2. Gan Likumprojekta anotācijā, gan Saeimas atbildes rakstā norādīts: lai gan Stabilizācijas likumā paredzētais mehānisms – pašvaldības finanšu stabilizācijas process – būtu bijis saudzīgāks līdzeklis Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības finanšu situācijas noregulēšanai, tomēr, ņemot vērā Pieteikuma iesniedzējas nevēlēšanos sadarboties ar Stabilizācijas komisiju, mērķis noregulēt finanšu situāciju ar šo līdzekli nevar tikt sasniegts.

Pašvaldības finanšu stabilizācija ir viens no valsts īstenotajiem pašvaldību uzraudzības mehānismiem, kas izmantojams, lai nodrošinātu likumā noteikto pašvaldību patstāvīgo funkciju izpildi gadījumos, kad pašvaldības nonākušas ārkārtējās finansiālās grūtībās. Šā procesa ietvaros pašvaldības izstrādā pašvaldības finanšu stabilizēšanas projektu un valsts piešķir stabilizācijas aizdevumu (*sk. likuma "Par pašvaldību finanšu stabilizēšanu un pašvaldību finansiālās darbības nodrošināšanu" (spēkā līdz 2024. gada 31. decembrim) 1., 10., 13. pantu un Likuma par budžetu un finanšu vadību 45.¹ pantu*).

Ar Pieteikuma iesniedzējas 2023. gada 1. septembra lēmumu Nr. 968 tika apstiprināts un finanšu ministram iesniegts pašvaldības finanšu stabilizācijas pieteikums, un ar Finanšu ministrijas 2023. gada 3. oktobra rīkojumu Nr. 334 tika izveidota Stabilizācijas komisija stabilizācijas pieteikuma izskatīšanai un stabilizācijas projekta saskaņošanai. Tomēr finanšu ministrs nepieņēma Stabilizācijas likuma 8. panta pirmajā daļā paredzēto lēmumu uzsākt pašvaldības finanšu stabilizāciju un iecelt finanšu stabilizācijas procesa uzraugu. Kā izriet no Likumprojekta anotācijas, iemesls, kura dēļ pašvaldības finanšu stabilizācijas process netika uzsākts, bija saistīts ar Pieteikuma iesniedzējas rīcību Stabilizācijas komisijas izvirzīto uzdevumu izpildē.

No Likumprojekta anotācijā norādītajiem apstākļiem un lietas materiālos esošajiem Stabilizācijas komisijas sēžu protokoliem secināms, ka, neraugoties uz Stabilizācijas komisijas norādēm par Pieteikuma iesniedzējai veicamajiem pasākumiem, tika konstatēts, ka atsevišķi uzdevumi nav izpildīti. Piemēram, 2023. gada 11. oktobra sēdē Stabilizācijas komisija uzdeva Pieteikuma iesniedzējai apturēt tos investīciju projektus, par kuriem nav noslēgti līgumi un kuru īstenošana nav uzsākta, pārskatīt budžeta un finanšu vadības sistēmas

pārvaldību, lai nodrošinātu finanšu procesu caurskatāmību un centralizāciju, apstiprināt un iesniegt Stabilizācijas komisijai pasākumu plānu, nosakot uzdevumu izpildes termiņus. 2023. gada 9. novembra sēdē Stabilizācijas komisija konstatēja, ka Pieteikuma iesniedzēja nav pieņēmusi lēmumu par skaidru rīcību un termiņiem, kādos tiks pārskatīta budžeta un finanšu vadības sistēmas pārvaldība, lai nodrošinātu finanšu procesu caurskatāmību un centralizāciju, kas ir būtisks priekšnosacījums stabilizācijas procesa uzsākšanai, turklāt Pieteikuma iesniedzēja, neraugoties uz pašvaldības finanšu situāciju, plāno uzņemties jaunas saistības investīciju projektu īstenošanai. Arī 2023. gada 14. decembra sēdē Stabilizācijas komisija konstatēja, ka Pieteikuma iesniedzēja turpina iesniegt vērtēšanai jaunus investīciju projektus. Pieteikuma iesniedzējai tika uzdots to naudas līdzekļu atlikumus, kuri nav iezīmēti kā mērķa finansējums, novirzīt esošo saistību izpildei. 2024. gada 24. janvāra sēdē Stabilizācijas komisija konstatēja, ka naudas līdzekļu atlikumus Pieteikuma iesniedzēja nav novirzījusi kavēto maksājumu izpildei. Pašvaldībai tika uzdots turpināt 2024. gada budžeta projekta izstrādi, sabalansējot budžeta izdevumus ar ieņēmumiem un optimizējot budžeta izdevumus. Savukārt vēl Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes 2024. gada 19. februāra ārkārtas sēdē atkārtoti netika atbalstīti pašvaldības izpilddirektora iesniegtie priekšlikumi par izdevumu optimizāciju, kas bija nepieciešama 2024. gada budžeta sabalansēšanai.

Stabilizācijas likumā nebija tiešā tekstā noteikts pašvaldības domes pienākums pildīt Stabilizācijas komisijas izvirzītos uzdevumus, tomēr Stabilizācijas komisijas noteiktie uzdevumi un sniegtie priekšlikumi, kas vērsti uz pašvaldības finansiālās situācijas uzlabošanu, nav uzskatāmi par tikai formālu pašvaldības finanšu stabilizācijas procesa daļu. Situācijā, kad pašvaldība nonākusi finansiālās grūtībās un ir apdraudēta tās spēja pildīt autonomās funkcijas, valsts īstenojamam uzraudzības mehānismam, kas vērsts uz pašvaldības finanšu situācijas stabilizēšanu, ir jābūt efektīvam. Pašvaldības finanšu stabilizācijas procesa efektivitāte var tikt sasniegta vienīgi tad, ja pašvaldība pilnvērtīgi līdzdarbojas šajā procesā, tostarp pildot Stabilizācijas komisijas izvirzītos uzdevumus un sniegtos priekšlikumus. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka tieši finanšu ministra rīcība, proti, lēmuma par finanšu stabilizācijas procesa uzsākšanu nepieņemšana, liegusi saņemt aizņēmumu vairāku investīciju projektu pabeigšanai un tās rezultātā

apturēta projektu īstenošana un aprēķinātas soda naudas no projektu izpildītājiem. Taču pašvaldība nevar sagaidīt, ka valsts īstenos efektīvu finanšu stabilizācijas procesu, ja tās pašas rīcība nav vērsta uz sadarbību ar Stabilizācijas komisiju. Savukārt šāda pašvaldības rīcība var būt pamats tam, lai valsts atzītu, ka izraudzītais līdzeklis nav piemērots konkrētā mērķa sasniegšanai.

Turklāt, neraugoties uz to, ka stabilizācijas process netika uzsākts, tomēr, pieņemot 2023. gada 9. decembra likumu "Par valsts budžetu 2024. gadam un budžeta ietvaru 2024., 2025. un 2026. gadam", tika rasts risinājums aizdevuma piešķiršanai Pieteikuma iesniedzējai. Pamatojoties uz šā likuma 37. pantu, ar 2024. gada 13. februāra protokollēmuma 2. punktu finanšu ministram tika uzdots piešķirt Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībai valsts budžeta aizdevumu līdz pieciem miljoniem *euro* uzņemto saistību izpildei.

Lai gan, kā jau tika konstatēts šā sprieduma 17.2.4. un 17.3. punktā, Pieteikuma iesniedzēja nepieņēma sabalansētu 2024. gada budžetu tiesību normās noteiktajā termiņā un tādējādi kavēja minētā aizdevuma saņemšanu, 2024. gada 25. aprīlī Pieteikuma iesniedzēja apstiprināja sabalansētu 2024. gada budžetu un tādējādi izpildīja 2024. gada 13. februāra protokollēmumā ietvertos nosacījumus. Tādējādi secināms, ka Domes atlaišanas likuma pieņemšanas laikā pašvaldības budžets 2024. gadam jau bija pieņemts. Tāpat Finanšu ministrija nolūkā nodrošināt Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības finanšu uzraudzību atbilstoši pašvaldības apstiprinātajam budžetam izveidoja tehnisko risinājumu Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības izdevumu kontrolei (*sk. informatīvo ziņojumu "Par Ministru kabineta 2024. gada 13. februāra sēdes protokola Nr. 7 28.§ "Par Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības finanšu situāciju un valsts budžeta aizdevumu finanšu situācijas stabilizēšanai" doto uzdevumu izpildi"*). Pieejams: tapportals.mk.gov.lv).

Līdz ar to ir vērtējams, vai situācijā, kad Pieteikuma iesniedzēja bija pieņēmusi pašvaldības 2024. gada budžetu, saņēmusi valsts aizņēmumu uzņemto saistību izpildei un kad risinājums Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības turpmākai uzraudzībai bija rasts, joprojām bija pamats uzskatīt, ka Pieteikuma iesniedzējas darbība ir traucēta un tādēļ nepieciešams piemērot Pašvaldību likuma 70. panta pirmās daļas 1. punktā paredzēto pašvaldības darbības tiesiskuma pēckontroles līdzekli.

18.3. Pašvaldībām ir ievērojama autonomija savu funkciju izpildē, un to raksturo pašvaldības tiesības patstāvīgi nodrošināt tai tiesību aktos noteikto funkciju un uzdevumu izpildi, proti, patstāvīgi rīkoties un pieņemt lēmumus (*sk. Pašvaldību likuma 2. panta pirmo daļu*). Taču pašvaldību autonomija nevar būt pašmērķis. Pašvaldība darbojas savas administratīvās teritorijas iedzīvotāju interesēs, un tās darbībai jāatbilst Satversmes 1. pantā ietvertajiem demokrātiskas tiesiskas valsts principiem. Pašvaldībai kā daļai no valsts pārvaldes funkcijas, ko tai uzticējusi sabiedrība, ir jāpilda godīgi, efektīvi un taisnīgi, tās rīcībai ir jāatbilst likumiem (*sal.: Satversmes tiesas 2000. gada 24. marta sprieduma lietā Nr. 04-07(99) secinājumu daļas 3. punkts*). Lai gan pašvaldības dome ir demokrātiski ievēlēts pašvaldības pārstāvniecības orgāns, valstij ir piešķirti tiesiski instrumenti pašvaldības domes pārraudzībai, lai nodrošinātu to, ka pašvaldības domes rīcība atbilst likumam un iedzīvotāju interesēm.

Pašvaldības iedzīvotāji Pieteikuma iesniedzējai ir uzticējuši pašvaldības pārvaldes funkcijas, paļaujoties uz to, ka tās rīcība būs vērsta uz iedzīvotāju interešu nodrošināšanu. Tādējādi valsts īstenotās pašvaldības darbības pārraudzības mērķis ir panākt nevis formālu pašvaldības domes pieļauto pārkāpumu novēršanu, bet gan to, ka pašvaldības dome spēj pienācīgā kārtā pildīt tai uzticētos uzdevumus, proti, atjaunot tiesisku pašvaldības domes darbību. Kaut arī Pieteikuma iesniedzēja pieņēma 2024. gada budžetu, tās ilgstoši pieļautie būtiskie tiesību normu pārkāpumi – nespēja pieņemt tiesību normām atbilstošu pašvaldības budžetu un saistību uzņemšanās, neņemot vērā pašvaldībai pieejamos finanšu līdzekļus – kopumā liecina par to, ka Pieteikuma iesniedzēja nespēja nodrošināt tiesību normām atbilstošu tai uzticēto funkciju un uzdevumu izpildi.

To apliecina arī Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības pagaidu administrācijas Satversmes tiesai sniegtā informācija, ka arī 2024. gada budžetā nav bijuši iekļauti visi pašvaldības funkciju izpildei nepieciešamie izdevumi. Piemēram, 2024. gada budžetā koplietošanas teritoriju sanitārajai uzturēšanai paredzētie līdzekļi bija izlietoti jau 2024. gada septembrī. Tāpat tika nepamatoti samazināta budžeta dotācija, kas paredzēta sabiedriskā transporta kompensācijām, un tādējādi tika apdraudēta pašvaldības funkcijas – organizēt sabiedriskā transporta pakalpojumus – nodrošināšana (*sk. lietas materiālu 4. sēj. 12.–14. lp.*).

Par Pieteikuma iesniedzējas attieksmi pret tai pašvaldības iedzīvotāju uzticēto funkciju izpildi liecina arī tās deputātu sistemātiskā rīcība – nepiedalīšanās domes 2023. gada 2., 10. un 16. novembra sēdēs. Minēto sēžu darba kārtībā bija iekļauts jautājums par grozījumiem pašvaldības 2023. gada budžetā, taču vairāk nekā puse domes deputātu šajās domes sēdēs nepiedalījās, kvorums netika nodrošināts un sēdes nevarēja notikt (*sk. Rēzeknes valstspilsētas domes 2023. gada 2. novembra sēdes protokolu Nr. 81, 2023. gada 10. novembra sēdes protokolu Nr. 82 un 2023. gada 16. novembra sēdes protokolu Nr. 83. Pieejami: rezekne.lv*). Tādējādi ne vien Pieteikuma iesniedzējas pieļautie pārkāpumi, bet arī vairāku tās deputātu rīcība, kas traucēja pašvaldībai nozīmīgu lēmumu, tostarp pat tādu lēmumu pieņemšanu, kuri ietekmēja pašvaldības budžetu un finansiālo situāciju, bija vērsta uz to, lai kavētu pašvaldības domes tiesisku darbību. Pieteikuma iesniedzējas darbības nodrošināšanai Saeima pieņēma 2023. gada 6. decembra likumu “Grozījumi Pašvaldību likumā”. Pašvaldību likuma 27. pants tika papildināts ar 2.¹ daļu, saskaņā ar kuru likumā paredzētajos gadījumos pašvaldības domes sēde var notikt arī tad, ja tajā piedalās vismaz trešdaļa domes deputātu.

Tāpat ne ar Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības 2024. gada budžeta pieņemšanu, ne valsts aizņēmuma saņemšanu pašvaldības finansiālās grūtības netika atrisinātas, tādējādi joprojām pastāvēja nepieciešamība nodrošināt efektīvu sadarbību starp valsti un pašvaldību, lai pašvaldības finansiālā situācija tiktu uzlabota. Valsts ir subsidiāri atbildīga par pašvaldības maksātspēju (*piemēram, Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 28. pants*). Tātad valsts, īstenojot pašvaldības uzraudzības mehānismus, kas vērsti uz pašvaldības finanšu stabilizēšanu, rīkojas visas sabiedrības interesēs un tai ir jānodrošina, ka tiek sasniegts mērķis uzlabot pašvaldības finansiālo situāciju.

Pieteikuma iesniedzējas rīcība, proti, Stabilizācijas komisijas noteikto uzdevumu neizpilde, kā arī Finanšu ministrijas, Valsts kontroles un Stabilizācijas komisijas vairākkārt konstatētais, ka Pieteikuma iesniedzēja nesniedz pilnīgu informāciju par tās patiesajām saistībām, ka tās iesniegtajā informācijā ir regulāri pieļautas neprecizitātes un datu nesakrītības un šī informācija nesniedz skaidru priekšstatu par pašvaldības patieso finanšu situāciju (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 127.–129., 130., 132.–133., 159., 167., 178. lp. un Valsts kontroles revīzijas*

starpziņojumu “Vai Rēzeknes budžeta un finanšu vadība ir atbilstoša normatīvajos aktos noteiktajam?”, 2023, 5.–6., 21. lpp. Pieejams: lrvk.gov.lv), liecina par to, ka Pieteikuma iesniedzēja nav bijusi gatava efektīvi sadarboties ar valsti finansiālās stabilitātes atjaunošanā. Efektīva sadarbība nav iespējama, ja valstij nav precīzas un patiesas informācijas par pašvaldības finansiālo situāciju.

Demokrātiskai tiesiskai valstij ir pienākums veikt darbības, kas nepieciešamas, lai novērstu pašvaldības iedzīvotāju un visas sabiedrības tiesiskajām interesēm pretēju pašvaldības rīcību. Valsts ir izmantojusi gan tai pieejamos pašvaldības darbības pārraudzības mehānismus, lai nodrošinātu Pieteikuma iesniedzējas tiesisku darbību, gan arī finanšu resursus, lai uzlabotu finansiālo situāciju Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībā un palīdzētu tai atrisināt radušās finansiālās grūtības. Taču no lietā konstatētajiem apstākļiem secināms, ka Pieteikuma iesniedzējas ilgstoši veiktā rīcība kopumā bija pretēja mērķim – nodrošināt Pieteikuma iesniedzējas tiesisku darbību tās iedzīvotāju interesēs un noregulēt pašvaldības finansiālo situāciju – un kavēja šā mērķa sasniegšanu. Līdz ar to secināms, ka Pieteikuma iesniedzēja nespēja pienācīgā kārtā pildīt tai uzticētos pārvaldes uzdevumus un tādējādi pašvaldības kā publisko tiesību subjekta darbība bija traucēta. Savukārt tas, ka Pieteikuma iesniedzēja ir pieņēmusi 2024. gada budžetu, konkrētajos apstākļos neliecina par to, ka Pieteikuma iesniedzēja turpmāk būtu bijusi spējīga nodrošināt savas darbības tiesiskumu. Pieteikuma iesniedzējas atlaišana bija nepieciešams un samērīgs līdzeklis, lai nodrošinātu pašvaldības iedzīvotāju un visas sabiedrības interešu ievērošanu.

Tādējādi Pieteikuma iesniedzējas atlaišana kā pašvaldības darbības tiesiskuma pēckontroles līdzeklis demokrātiskā tiesiskā valstī bija nepieciešama.

Līdz ar to apstrīdētā norma atbilst Satversmes 1. un 101. pantam.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu, kā arī 30.–32. pantu, Satversmes tiesa

nosprida:

1. Izbeigt tiesvedību lietā daļā par Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes atļaušanas likuma 4. panta un Pašvaldības domes vēlēšanu likuma 1. panta trešās daļas 2. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 101. pantam.

2. Atzīt Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes atļaušanas likuma 1. pantu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1. un 101. pantam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja

Irēna Kucina